

Mezigenerační aktivity perspektivou rodičů dětí předškolního věku

Bc. Zuzana Procházková

Diplomová práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Zuzana Procházková**
Osobní číslo: **H160331**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Mezigenerační aktivity perspektivou rodičů dětí předškolního věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se k mezigeneračním aktivitám dětí předškolního věku, rodinnému prostředí a komunikaci v rodině.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu prostřednictvím rozhovorů s rodiči předškolních dětí.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bakošová, Zlatica. Sociální pedagogika ako životná pomoc. Bratislava: Public promotion, 2008. ISBN 978-80-87182-15-4.

Gavora, Petr. Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. České vyd. Přeložil Vladimír Jůva, přeložil Vendula Hlavatá. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

Jirásková, Věra. Mezigenerační porozumění a komunikace. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-80-5.

Kraus, Bohuslav. Základy sociální pedagogiky. Prah: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

Procházka, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

Rabušicová Milada a kol. O mezigeneračním učení. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5750-0.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Anna Petr Šafránková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

1. prosince 2017

Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2018

Ve Zlíně dne 1. prosince 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 2. 3. 2018

ZUZANA PROCHÁZKOVÁ

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá tématem mezigeneračních aktivit dětí předškolního věku a seniorů, a to pohledem rodičů těchto dětí. Teoretická část pojednává o jednotlivých kategoriích osob zúčastňujících se mezigeneračních aktivit, formě rodinného soužití, mezigeneračním učením a mezigeneračních programech. Praktická část je realizována formou kvalitativního výzkumu. Ve výzkumné části práce byly uskutečněny polostrukturované rozhovory s rodiči dětí předškolního věku žijícími na Brněnsku. Cílem práce bylo zjistit, jaký pohled zaujímají rodiče na mezigenerační aktivity svých dětí a seniorů, a to v rámci předškolního vzdělávání.

Klíčová slova:

Mezigenerační aktivity, mezigenerační programy, děti předškolního věku, předškolní věk, děti, rodiče, senioři, mateřská škola, domov pro seniory.

ABSTRACT

The diploma thesis is focused on intergenerational activities of preschool children and seniors, from the Point of View of this children. The theoretical part deals with the individual categories of persons participating in intergenerational activities, the form of family cohabitation, intergenerational learning and intergenerational programs. In the practical part is implemented the qualitative research. The research part of the diploma thesis was realized semistructured interviews with parents of pre-school children, who are living in Brno. The aim of the thesis was to find out what parents think about the intergenerational activities of their children and seniors in pre-school education.

Keywords:

Intergenerational activities, intergenerational programs, preschool children, pre-school age, children, parents, seniors, kindergarten, home for elderly people.

Děkuji paní Mgr. Anně Petr Šafránkové, Ph. D. za rady, které mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Dále děkuji své rodině, přátelům a kolegyním za podporu, kterou mi poskytli při zpracování diplomové práce a v průběhu celého studia.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 DĚTI V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU.....	13
1.1 CHARAKTERISTIKA PŘEDŠKOLNÍHO OBDOBÍ.....	13
1.2 MATEŘSKÁ ŠKOLA	15
2 SENIOŘI A STÁŘÍ.....	22
2.1 SENIOR	22
2.2 STÁŘÍ A STÁRNUTÍ.....	23
2.2.1 Aktivní stárnutí.....	25
2.2.2 Ageizmus.....	26
2.3 DOMOV PRO SENIORY	27
3 MEZIGENERAČNÍ RODINNÉ SOUŽITÍ	29
3.1 FUNKCE RODINY	29
3.2 VÍCEGENERAČNÍ RODINA	30
3.1 ROLE PRARODIČE, ROLE VNOUČETE	31
4 MEZIGENERAČNÍ VZTAHY.....	34
4.1 MEZIGENERAČNÍ SOLIDARITA	35
4.2 MEZIGENERAČNÍ UČENÍ.....	36
5 MEZIGENERAČNÍ PROGRAMY.....	38
5.1 EXPERIMENTÁLNÍ UNIVERZITA PRO PRARODIČE A VNOUČATA	38
5.2 PROGRAM POVÍDEJ, PROGRAM PŘEČTI.....	40
5.3 KDOPAK PŘEČTE POHÁDKU	41
5.4 SPOLUPRÁCE MŠ DOMOVA SENIORŮ V KLATOVECH	41
5.5 SLUŽBA TROJLÍSTEK SBLÍŽENÍ TŘÍ GENERACÍ.....	41
II PRAKTICKÁ ČÁST	44
6 METODOLOGIE.....	45
6.1 METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA.....	45
6.1.1 Výzkumný problém.....	45
6.1.2 Výzkumný cíl a otázky.....	46
6.1.3 Výzkumná metoda	46
6.1.4 Výzkumný soubor a jeho charakteristika.....	47

6.2	POPIS ÚČASTNÍKŮ A ROZHOVORŮ	50
6.3	VSTUP DO TERÉNU.....	58
6.4	VÝZKUMNÉ METODY A ANALÝZA DAT	59
6.5	ETICKÉ ASPEKTY A LIMITY VÝZKUMU	60
6.6	VÝSLEDKY ROZHOVORŮ S RESPONDENTY	61
6.6.1	Výchova ke stáří.....	62
6.6.2	Vnímání stáří v místním kontextu.....	63
6.6.3	Kontakt s prarodiči.....	64
6.6.4	Formy mezigeneračních aktivit.....	65
6.6.5	Význam kontaktů dětí a seniorů.....	67
7	DISKUZE	69
	ZÁVĚR	72
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	74
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	78
	SEZNAM PŘÍLOH.....	79

ÚVOD

Tématem diplomové práce jsou „Mezigenerační aktivity perspektivou rodičů dětí předškolního věku“. V současné době je stále častějším jevem, že ženy mají děti ve vyšším věku. Důsledkem toho může být, že děti nemají kontakt s osobami starší generace. Setkávání se seniory je však pro děti důležité a přínosné. Mohou se dozvědět zajímavé informace o minulosti, naučit se nové věci, mít úctu ke starším a osvojit si další schopnosti či dovednosti. Na druhé straně jsou senioři, kteří tráví zbytek svého života v domovech pro seniory. Zde se často stává, že je jen zřídka navštěvují jejich příbuzní. Kontakt s vnějším světem je pro ně však velmi důležitý. Setkávání s mladší generací pro ně může být velkým přínosem a může vést ke zlepšení jejich psychického stavu.

Závěrečná práce je věnována mezigeneračním aktivitám, kterých se zúčastňují děti z mateřských škol a senioři pobývající v domovech pro seniory. Tyto organizace jsou často blízko sebe, proto se nabízí nápad pro jejich spolupráci.

Mezigenerační aktivity napomáhají mezigeneračnímu učení, které je prospěšné k vytváření soudržnosti a porozumění v rámci rozdílných generací.

Cílem diplomové práce je zjistit zájem rodičů dětí z mateřských škol o pravidelná setkávání a společné volnočasové aktivity se seniory, kteří žijí v blízkém pobytovém zařízení.

Práce je členěna do dvou částí - teoretické a praktické.

Teoretická část se skládá z pěti kapitol. První kapitola je věnována dětem v předškolním věku a souvisejícím tématům. Druhá kapitola se zabývá stářím a seniory také problematikou, která se ke stárnoucím občanům vztahuje. Třetí kapitola je zaměřena na rodinu a její vliv na socializaci dítěte, objasňuje vícegenerační soužití, věnuje se také roli vnoučete a prarodiče. Čtvrtá kapitola je pak zaměřena na mezigenerační učení, přibližuje jeho význam a důležitost. V poslední, páté kapitole jsou specifikovány informace, týkající se konkrétních mezigeneračních programů a aktivit.

V praktické části je popsán realizovaný kvalitativní výzkum. Tento byl uskutečněn formou rozhovorů s rodiči dětí předškolního věku. Cílem bylo především zjistit, zda mají rodiče zájem o společné aktivity svých dětí a seniorů. Dále také získat informace o předchozích zkušenostech s mezigeneračními aktivitami, a zda mají děti možnost dostat se do kontaktu s osobami vyššího věku v rodině nebo mimo ni.

Diplomová práce je určena především pracovníkům uvedených institucí, ale i široké veřejnosti. Jejím přínosem může být realizace výsledků v praxi formou navázání kontaktu mezi mateřskými školami a domovy pro seniory, a to v pravidelném režimu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DĚTI V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

Diplomová práce se zaměřuje na mezigenerační aktivity mezi dětmi předškolního věku a seniory. Abychom přiblížili dané téma, jsou v první kapitole charakterizovány děti v předškolním věku, jejich vývoj. Dále uvádíme informace týkající se mateřských škol a rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.

1.1 Charakteristika předškolního období

V označení započetí období jsou mírné rozdíly, ovšem níže uvedené autorky se shodují v tom, že konec předškolního období není přesně definovaný věkem, ale nástupem do školy, který nastává v závislosti na zralosti dítěte.

Jak uvádí Vágnerová, předškolní věk trvá od 3 přibližně do 6 let.¹

Thorová popisuje předškolní období jako věk mezi 3. a 6. rokem a uvádí, že někdy je periodizováno v období 2 - 5 let věku dítěte.²

Kopecká definuje předškolní období v období od 3 do 6 – 7 let.³

V předškolním období dochází u dětí k vývoji kognitivnímu, somatickému a sociálnímu. Jednotlivé oblasti vývoje si popíšeme.

Myšlení dětí je názorné a intuitivní. Charakteristickými znaky jsou egocentrismus, fenomenismus a magičnost. Realitu si dítě vykládá tak, aby byla srozumitelná a přijatelná, tudíž si pomáhá zkreslením nebo vyloučením určitých informací. Úroveň myšlení souvisí i se slovním vyjadřováním a zpracováním verbálních informací.⁴

Pro dítě v předškolním věku je typická **fantazie** a její rozvoj. Jedná se o fantazii, díky které si vymýšlí nové prvky. Přemýšlí nad novými souvislostmi, zkouší nové kombinace, předpokladem je dřívější zkušenost. S vyšším věkem dítěte se fantazie vytrácí. Jedná se o tu, která je založena na představování v tu chvíli neexistující věci.⁵

¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000.,s. 102.

² THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015.

³ KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2011.

⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, s. 102.

⁵ ŠPAÑHELOVÁ, Ilona. *Průvodce dětským světem*. Praha: Grada, 2008. Pro rodiče.

Dále dochází k rozvoji **řeči**, který nabírá rychlý obrat. Nejprve dítě používá hlasitou řeč k regulaci vlastní činnosti, později kolem 4. a 5. roku již využívá řeč vnitřní.⁶ „*Postupně se diferencuje tzv. egocentrická řeč, která slouží jako prostředek uvažování.*“⁷ Aby se řeč dítěte rozvíjela, je důležité si s ním povídat, popisovat věci a nechat ho, aby se samo vyjádřilo.⁸

Pro předškoláka je charakteristickou činností **hra**. Měla by být spontánní, dítě by při ní mělo být radostné, vynalézavé, kamarádké a využívat dobrodružnosti a podnikavosti. Na začátku předškolního období tuto činnost koriguje dospělý, později by mělo být dítě schopné hru rozvíjet samo. Děti si nehrají samy, ale dochází k rozvoji společné hry, při které si rozdělují role a úkoly. V tomto období si děti hrají „jako“. Například napodobuje rodiče, v tomto by mělo být dítě podporováno. I rodiče se do hry mohou zapojit. Znamená to přípravu na období, kdy vyroste a z hry se stane součást běžného života.⁹

Poznávací procesy ovlivňují sebepojetí dítěte. Názory, které jsou mu na jeho osobu sděleny od dospělých osob, přejímá tak, jak jsou mu podávány. I když o sobě dítě uvažuje, jedná se o egocentrické a fantazijní pojetí, které je tudíž zkresleno. Dítě se začíná identifikovat se svými rolemi.¹⁰

Po **fyzické stránce** dochází u předškolního dítěte ke změnám v tělesné konstituci, která je z počátku nevyrovnaná. Končetiny jsou kratší v poměru k hlavě a trupu, postupně se však ruce a nohy prodlužují, hlava zmenšuje. Také dochází ke zmenšování podkožního tukového vaziva. Dítě v tomto období roste 5-6 cm ročně. Dochází ke kostnatění pěstních kůstek, zdokonalují se jemné pohyby prstů. Mozek dítěte již dosahuje 90 % váhy mozku dospělého člověka. Zlepšuje se koordinace pohybů – projevuje se hbitost, pružnost. Zvládá činnosti jako běh, tanec, skákání přes švihadlo a učí se jezdit na kole. Činnosti dělá oběma rukama, není ještě vyhraněná laterálníta. Dítě si cvičí zručnost při kresbě, je to jeho přirozený vyjadřovací prostředek. **Kresba** se vyvíjí od stadia čáraní, přes hlavonožce do

⁶ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Průvodce dětským světem*. Praha: Grada, 2008. Pro rodiče.

⁷VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, s. 102.

⁸ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Průvodce dětským světem*. Praha: Grada, 2008. Pro rodiče.

⁹ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Průvodce dětským světem*. Praha: Grada, 2008. Pro rodiče.

¹⁰VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, s. 102.

univerzálních postav. Jako další stadium je intelektuální naivizmus, ve kterém dítě kreslí, co zná, nikoli to co vidí.¹¹

U předškolních dětí je důležitá **socializace**, která probíhá zpočátku v rodině. Začíná si osvojovat základní normy chování, učí se žádoucím způsobu chování, jsou pro ně vzorem rodiče. Posupně se uvolňuje vázanost na rodinu, rozvíjí se vztahy s vrstevníky a aktivity sloužící k prosazení ve vrstevnické skupině. Pro dítě jsou u kamarádů důležité společné zájmy. Mezi vrstevníky dochází u dítěte k diferenciaci rolí, učí se spolupracovat, ale i soupeřit.¹²

Kraus a Sýkora uvádějí, že „*podle Ondrejковиče je socializace společenským jevem, který je současně i společenským mechanismem:*

- *Na udržování kontinuity v kulturně-společenském vývoji lidstva a to odevzdáním poznatků z generace na generaci.*
- *Na obohacování kulturního dědictví předcházejících generací a vzniku nových kulturně-společenských hodnot lidstva.*¹³

1.2 Mateřská škola

V následující podkapitole si přiblížíme mateřskou školu, jako první zařízení, které může vzájemné setkávání zabezpečovat. Informace týkající se domova pro seniory, jako dalšího zařízení, popisujeme v další kapitole v souvislosti se seniory.

Mateřská škola je orientovaná na dítě, jeho rozvoj v oblasti osobnosti a vzájemných vztahů s vrstevníky. Ve školkách jsou rozdíly, nejsou jednotné. Každá realizuje program podle toho, kde se nachází, jaké děti ji navštěvují a snaží se je zaujmout a motivovat k učení se. Současně se mateřské školy snaží oslovovat rodiče a provázat vztahy, aby na dítě školka působila pozitivně.¹⁴

¹¹ KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2011.

¹² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000.

¹³ KRAUS, Blahoslav a Petr SÝKORA. *Sociální pedagogika I*. Institut mezioborových studií. Brno, 2009.

¹⁴ KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada).

Předškolního vzdělávání se zúčastňují děti nejdříve od 2 let, zpravidla je to však od 3 do 6 let věku dítěte. Při zahájení školního roku, kdy je dítěti již 5 let, předškolní vzdělávání je povinné.¹⁵

Předškolní zařízení spolupracuje s rodiči a dalšími osobami, případně organizacemi v souvislosti se zabezpečováním aktivit a organizováním činností, které prospívají rozvoji dětí, prohlubují vzdělávací a výchovné působení mateřské školy, rodiny a společnosti.¹⁶

V mateřské škole si děti osvojují základní kompetence. Tyto jsou rozvíjeny v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání, vydávaným Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

Mezi klíčové kompetence dle Rámcového vzdělávacího programu patří:

1. *„kompetence k učení,*
2. *kompetence k řešení problémů,*
3. *kompetence komunikativní,*
4. *kompetence sociální a personální,*
5. *kompetence činnostní a občanské.*¹⁷

Klíčové kompetence jsou rozvíjeny v rámci oblastí vzdělávání. Každá z oblastí je složena z kategorií, které jsou vzájemně propojeny. Jedná se o dílčí cíle, vzdělávací nabídku a očekávané výstupy. V RVP PV je vzdělávací obsah rozdělen dle oblastí - biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Důležité je propojení všech oblastí, aby docházelo k ucelenému, návaznému a hodnotnému vzdělávání dětí v předškolních zařízeních.¹⁸

Tyto oblasti jsou nazvány:

1. *„dítě a jeho tělo,*
2. *dítě a jeho psychika,*

¹⁵ Zákon č. 561/2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-9-2017-do-31-8-2018>>.

¹⁶ Vyhláška č. 14/2005 o předškolním vzdělávání, z WWW: <<http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlaske-skolskemu-zakonu>>.

¹⁷ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, z WWW: <<http://www.msmt.cz/file/45303/>>, s.11.

¹⁸ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, z WWW: <<http://www.msmt.cz/file/45303/>>.

3. *dítě a ten druhý,*
4. *dítě a společnost,*
5. *dítě a svět.* ¹⁹

Vzhledem k zaměření práce dále věnujeme pozornost dvěma oblastem RVP PV, a to oblasti „dítě a ten druhý“ a „dítě a společnost“. Uvádíme specifické vzdělávací cíle těchto dvou oblastí a očekávané výstupy, to jsou schopnosti, které má dítě při ukončování předškolního vzdělávání v dané oblasti.

Dítě a ten druhý

V rámci této oblasti je dítě podporováno v utváření vztahů, a to jak k jinému dítěti, tak i k dospělé osobě. Dále dochází k posilování, kultivování a obohacování vzájemné komunikace.²⁰

Díličí vzdělávací cíle dítěte v oblasti „Dítě a ten druhý“ jsou následující:

- seznámit se s pravidly, jak se chovat ve vztahu k druhým lidem,
- osvojit si základní poznatky, dovednosti a schopnosti, které jsou důležité pro navazování a také rozvíjení vztahů k ostatním lidem,
- posilovat prosociální chování vůči ostatním lidem - nejen v rodině, ale i v MŠ a mezi vrstevníky,
- budovat prosociální postoje – dítě rozvíjí svou sociální citlivost, toleranci, respekt, přizpůsobivost a další vlastnosti,
- rozvíjet dorozumívací a interaktivní dovednosti na verbální i neverbální úrovni,
- učit se rozvoji dovedností v oblasti spolupráce,
- učit se ochraně osobního soukromí a bezpečí v oblasti vztahů s dětmi a dospělými osobami.²¹

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání jsou popsány **očekávané výstupy**, to jsou dovednosti, které by dítě mělo mít na konci předškolního období v souvislosti s danou oblastí vzdělávání.

¹⁹ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, z WWW: < <http://www.msmt.cz/file/45303/>>, s. 14.

²⁰ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, z WWW: < <http://www.msmt.cz/file/45303/>>.

²¹ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, z WWW: < <http://www.msmt.cz/file/45303/>>.

Dítě by mělo být schopné:

- komunikovat a zvládat navazovat kontakty s dospělým, který o něj pečuje a také ho respektovat, nestydět se,
- chápat běžné projevy, kterými se vyjadřují emoce a nálady,
- komunikovat s ostatními dětmi, a to na základě přirozenosti a bez zábran, také dokázat navázat a udržet s dětmi přátelství,
- v případě, že je mu to nepříjemné, mělo by umět komunikaci odmítnout,
- chovat respekt vůči ostatním a zároveň si být vědom vlastních práv a respektovat práva druhých,
- uvědomovat si, že všichni lidé mají stejnou hodnotu i přes jejich rozdíly a respektovat jejich osobnostní rozdíly jako přirozené,
- respektovat druhého při uplatňování vlastních potřeb, přání a práv, umět obhájit svůj postoj i názor a respektovat ty postoje a názory, které má jiný člověk. Umět se dohodnout na kompromisu a řešit problémy dohodou,
- kooperovat s ostatními dětmi a lidmi,
- v rámci vzájemného soužití ctít sjednaná a pochopená pravidla chování ve společnosti, dodržovat pravidla hry,
- umět se s jiným dítětem podělit, respektovat jeho potřeby a také si umět rozdělit úkol s ostatními,
- uvědomovat si přání a potřeby druhých a snažit se jim vyjít vstříc – citlivost a ohleduplnost k slabším či postiženým dětem, brát ohled na jiné děti a soucítit s nimi, případně nabídnout pomoc,
- umět se bránit projevům násilí ubližování a ponižování ze strany jiného dítěte,
- být obezřetný v setkávání s cizími lidmi, ale také v případě nutnosti požádat druhého o pomoc.²²

Dítě a společnost

V rámci této oblasti učitel děti uvádí do společenství dalších lidí, seznamuje je s pravidly soužití, seznamuje je s materiálními a duchovními hodnotami, s kulturou a uměním. Dále

²² Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, z WWW: < <http://www.msmt.cz/file/45303/> >.

dítěti pomáhá při osvojování potřebných dovedností, návyků a postojů, aby se mohlo aktivně zapojovat ve svém společenském prostředí při vytváření příjemné atmosféry.²³

Dílčí vzdělávací cíle dítěte v oblasti „Dítě a společnost“ jsou následující:

- získávat pravidla o společenském soužití, účastnit se na jejich spoluvytváření, a to v rámci sociokulturního prostředí, které je přirozené a porozumět základům neverbální komunikace, které jsou obvyklé,
- rozvíjet se, aby bylo schopné žít ve společenství ostatních, spolupracovat s nimi, učit se být součástí společenství, vnímat a přijímat stejné hodnoty jako má dané společenství,
- rozvíjet základní kulturně společenské poznatky, návyky a dovednosti, rozvíjet schopnost projevat se autenticky, mít autonomní, prosociální chování a umět se aktivně přizpůsobit společenskému prostředí, být připraven na případné změny prostředí.
- získávat povědomí o morálních hodnotách mezi lidmi,
- získávat informace o světě lidí, kultuře a umění, osvojovat si základní poznatky o prostředí, ve kterém žije,
- získávat a mít povědomí o ostatních kulturách a národnostech,
- získávat základy aktivních a pozitivních postojů ke světu, životu, kultuře, umění, rozvoj dovedností, které umožňují tyto vztahy projevat,
- rozvíjet vkus v oblasti společenské a estetické.²⁴

Očekávané výstupy v této oblasti jsou v RVP PV stanoveny následovně.

Dítě by mělo být schopné:

- v rámci základních forem společenského chování a v kontaktu s ostatními lidmi uplatňovat – zdravit a loučit se se známými lidmi, prosit, děkovat, vzít si slovo, až po tom, co druhý domluví, umět požádat o pomoc, vyslechnout co říká druhý, poslechnout pokyny,
- chápat, že každý člověk má ve společenství své místo a svou roli, podle které je třeba se chovat,

²³ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, z WWW: < <http://www.msmt.cz/file/45303/>>.

²⁴ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, z WWW: < <http://www.msmt.cz/file/45303/>>.

- jednat na základě vlastního rozhodnutí tak, aby byl zároveň brán ohled na druhé,
- zapojovat se ve třídě a mezi svými vrstevníky, chovat respekt vůči rozdílným vlastnostem, schopnostem a dovednostem,
- chápat běžné neverbální citové projevy a nálady ostatních,
- přizpůsobovat se životu ve škole, aktivně plnit požadavky vyplývající z prostředí školy a jeho běžných změn, podílet se na pozitivní atmosféře ve společenství školy.
- vyjednávat s lidmi ve svém okolí a nacházet společná řešení, v jednoduchých situacích bez pomoci, ve složitějších s pomocí,
- získat základní představu o pravidlech chování a normách společnosti, uvědomovat si soulad a nesoulad s nimi, zvládat se podle této představy chovat,
- mít úctu k druhým lidem, nemít vůči nim předsudky, být zdvořilý a vážit si jejich úsilí a práce,
- být si vědom pravidel her a dalších činností, dodržovat je, chovat se spravedlivě a férově,
- uvědomovat si, že ne každý respektuje pravidla chování, chování může být neočekávané a proti pravidlům, což může ohrožovat pohodu a bezpečí ostatních, neztotožňovat se se společensky nežádoucím chováním jako je lež, nespravedlnost, ubližování, lhostejnost nebo agresivita, před takovýmto chováním a jeho důsledky se bránit,
- být ohleduplný k vlastním i cizím věcem,
- registrovat umělecké a kulturní podněty, pozorně a se zájmem vnímat literární, divadelní či hudební představení a zhodnotit vlastní zážitky,
- zaznamenávat skutečnosti ve svém okolí, umět vyjádřit své představy prostřednictvím výtvarných dovedností a technik,
- umět se vyjádřit pomocí hudebních a hudebně pohybových aktivit, mít základní hudební dovednosti – zpěv, hra na hudební nástroj, chápat rytmus.²⁵

²⁵ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, z WWW: < <http://www.msmt.cz/file/45303/> >.

V předchozí kapitole jsme se věnovali charakteristice dětí předškolního věku. Nejprve byla popsána definice období různými autorkami. Dále jsme se zaměřili na hlavní vývojové znaky předškoláků v rámci tělesného, psychického i sociální vývoje. Součástí kapitoly jsou také informace o mateřské škole i v souvislosti s RVP PV v oblastech Dítě a druhý a Dítě a společnost. Popsali jsme dílčí vzdělávací cíle a očekávané výstupy v rámci těchto oblastí, ze kterých se dozvídáme, jaké dovednosti by dítě mělo při ukončení předškolního vzdělávání mít. Informace o dalších oblastech kompetencí dítěte jsou dostupné z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.

Děti předškolního věku jsou první ze dvou skupin osob, kterým v diplomové práci věnujeme pozornost. Práce je zaměřena na perspektivu rodičů dětí předškolního věku na mezigenerační aktivity. Z tohoto důvodu jsme objasnili základní informace týkající se předškolních dětí. V průběhu tohoto období dochází k socializaci, která může probíhat i za pomoci mezigeneračního setkávání a aktivit v MŠ. Děti mají možnost získat povědomí o stárnutí a stáří nejen v rodině, ale i v předškolním zařízení.

2 SENIOŘI A STÁŘÍ

Další kapitola je věnována druhé skupině osob, kterými jsou senioři. S těmi je spojené i téma stáří, které popisujeme níže.

Období stáří a dětství mají hodně společného, a to i přes to, že jsou od sebe časově nejvíce vzdálená. Zatímco dítě síly do života získává, starý člověk je ztrácí. Senior se vrací vzpomínkami do svého dětství, hodnotí prožitý život a porovnává s původními představami o žití.²⁶

V současnosti dochází ke stárnutí populace a je třeba se tomuto tématu věnovat, nejedná se o dočasný výkyv, ale o trvalou změnu ve společnosti.²⁷

2.1 Senior

Za seniora můžeme označit osobu, jejíž věk je nejméně 60 let, pobírá starobní důchod, ve většině případů má vnoučata a má nebo jí hrozí zdravotní problémy.²⁸

Dle Saka a Kolesárové se v českém prostředí stává člověk seniorem mezi 60. a 70. rokem věku.²⁹

V psychologickém slovníku Hartl uvádí, že senior je jedinec, který dovršil 60 let věku.³⁰

Jak popisuje kniha „Edukace Seniorů“ Štěpankové a Smékalové, dle světové zdravotnické organizace je seniorem člověk od 60 let.³¹

V knize Péče o seniory v pobytových zařízeních je za seniora označována osoba od 65 let věku.³²

²⁶ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada).

²⁷ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada).

²⁸ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada).

²⁹ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada).

³⁰ HARTL, P., *Stručný psychologický slovník*, Praha: Portál, 2004.

³¹ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada).

³² MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových sociálních [sic] zařízeních*. Praha: Grada, 2011. Sestra (Grada).

Dělení seniorů dle Mühlpachra:

„65 – 74 let mladí senioři (problematika penzionování, volného času, aktivit), 75 – 84 let staří senioři (změna funkčnosti zdatnosti, atypický průběh nemoci), 85 let a více velmi staří senioři (problém soběstačnosti a zabezpečení).“³³

Konkrétní věk, ve kterém se člověk stává seniorem, však nelze jednoznačně určit.³⁴

Stárnutí je individuální, a u každého člověka nastává v jiném období.³⁵

Projevy a procesy zahajující stáří, přichází do života člověka postupně, a to v závislosti na genetické zvláštnosti každého jedince, jeho osobní historii, společenských a kulturních faktorech. Svoji roli hrají i životní styl, zdravotní a sociální systém, kvalita životního prostředí hodnotový systém či pracovní oblast. Konec posledního období života člověka je ukončeno smrtí.³⁶

2.2 Stáří a stárnutí

Nováková uvádí, že: *„stáří je normální a nevyhnutelný stav ve vývoji člověka. Stárnutí je proces, který začíná již od narození.“³⁷*

Další definice popisuje stáří jako poslední fázi v životě jedince, ve které dochází k řadě přirozených degenerativních změn, které se vyznačují snižováním výkonu určitých funkcí.³⁸

Dle Mühlpachra rozlišujeme tři druhy stáří – biologické, sociální a kalendářní. *„Biologické stáří je označení míry involučních změn a funkční zdatnosti, sociální stáří, které vymezuje období spojované s několika sociálními změnami či splněním určitého kritéria, nejčastěji pensionování.*

Sociální stáří je dáno změnou rolí, životního způsobu i ekonomického zajištění.

³³ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových sociálních [sic] zařízeních*. Praha: Grada, 2011. Sestra (Grada).

³⁴ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada).

³⁵ MURPHY, A. *Working with Elderly people*. 1. Kibworth Beauchamp Leicester: Matador, 2015.

³⁶ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada).

³⁷ NOVÁKOVÁ, Iva. *Zdravotní nauka: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2012., s. 11.

³⁸ HOLCZEROVÁ, V. a DVOŘÁČKOVÁ D., *Volnočasové aktivity pro seniory*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013.

*Kalendářní stáří neboli chronologické stáří je definované dosažením určitého, arbitrálně stanoveného věku, od něhož se nápadněji projevují involuční změny.*³⁹

Ve stáří dochází u člověka ke změnám, a to fyzického, psychického a sociálního charakteru.

V oblasti **tělesných změn** dochází ke snižování výšky, přibývání na váze. Mění se také chůze, snižuje se podíl svalové hmoty a postupně ubývá síla. Změny mohou nastat i v trávící a vylučovací soustavě. Dále dochází k poklesu sexuální aktivity. Zhoršují se smyslové funkce jako zrak a sluch a také jemná motorika. **Psychické změny** se ve stáří projevují zejména v psychice – snižuje se vitalita, sebedůvěra, elán do života. Seniori mají horší úsudek a je pro ně těžší učit se nové věci. Naopak tolerance k ostatním lidem, vytrvalost a trpělivost se mohou zvyšovat. Jazykové znalosti, slovní zásoba a intelekt se v souvislosti se stářím nemění.⁴⁰

Dále dochází ke zhoršení paměti v zapamatování nových informací, a to zejména ve věku od 70 do 90 let. Památování starších informací zůstává na stejné úrovni nebo se může i zlepšovat.⁴¹

Důležitou **sociální změnou** v tomto období je odchod do penze. Jedinec již nedochází do zaměstnání a ztrácí dřívější sociální kontakty.⁴² Činnosti, které souvisely s profesí, se vytrácí.⁴³ S koncem kariéry se mění i ekonomická situace, senior se musí vyrovnávat s nižším příjmem, než na který byl v dřívější době zvyklý.⁴⁴

³⁹ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

⁴⁰ PROCHÁZKOVÁ, Zuzana. *Dilemata pracovníků v sociálních službách v domovech pro seniory*. Brno, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií.

⁴¹ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada).

⁴² PROCHÁZKOVÁ, Zuzana. *Dilemata pracovníků v sociálních službách v domovech pro seniory*. Brno, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií.

⁴³ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada).

⁴⁴ PROCHÁZKOVÁ, Zuzana. *Dilemata pracovníků v sociálních službách v domovech pro seniory*. Brno, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií.

Pro seniora je to velká změna, se kterou se musí vyrovnat, odchodu ze zaměstnání si může připadat nepotřebný a izolovaný.⁴⁵

2.2.1 Aktivní stárnutí

Aktivní stárnutí můžeme popsat jako situaci, kdy se osoba snaží zabezpečit pro sebe samého dobrou kvalitu života. Ta však neodráží jen životní standard jednotlivce, je ovlivněna i prostředím, ve kterém osoba žije, jejími potřebami i požadavky.⁴⁶

„Jedná se o plnohodnotné prožívání života i ve vyšším věku, odpovědný přístup ke zdraví, život v bezpečí a důstojnosti a s možností účastnit se dění ve společnosti.“⁴⁷

Pojem aktivní stárnutí byl přijat Světovou zdravotnickou organizací koncem 90. let minulého století. Souvisí s ním nezávislost, důstojnost, péče, seberealizace a účast na společenském životě a respektování práv starších lidí na rovnost příležitostí. Vzhledem k narůstajícímu počtu starších obyvatel je důležité vytvářet prostředí pro jejich co nejvíce samostatný život ve společnosti.⁴⁸

V rámci principu aktivního stárnutí jsou snižovány důsledky, které plynou z horšího zdravotního stavu, úbytku finančních prostředků a snižování sociálních kontaktů.⁴⁹

Koncept aktivního stárnutí zabraňuje vyčleňování seniorů ze společnosti a naopak přispívá k jejich integraci, jsou snižovány důsledky, které plynou z horšího zdravotního stavu, úbytku finančních prostředků a snižování sociálních kontaktů.⁵⁰

Člověk se ani ve vyšším věku nemusí vzdávat aktivit, na které byl dříve zvyklý, může se jim věnovat i nadále. Podstatné je, aby osoba vnímala svůj život jako smysluplný, zachovávala si autonomii a mohla se realizovat.⁵¹

⁴⁵ ŠAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada).

⁴⁶ HOLCZEROVÁ, Vladimíra a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Volnočasové aktivity pro seniory*. Praha: Grada, 2013.

⁴⁷ HOLCZEROVÁ, Vladimíra a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Volnočasové aktivity pro seniory*. Praha: Grada, 2013, s. 23

⁴⁸ DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. Praha: Grada, 2012.

⁴⁹ HOLCZEROVÁ, Vladimíra a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Volnočasové aktivity pro seniory*. Praha: Grada, 2013.

⁵⁰ HOLCZEROVÁ, Vladimíra a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Volnočasové aktivity pro seniory*. Praha: Grada, 2013.

⁵¹ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada).

Úspěšně stárnout se může seniorům dařit na základě odpovědně zvoleného životního programu a péče o udržení praktické soběstačnosti. Jestliže je již senior ve fázi, kdy klesá životní dynamika, běžné denní aktivity se musí přizpůsobovat jeho stavu. S plánováním aktivit jim mohou pomoci rodinní příslušníci a poskytnout mu pocit potřeby. Může se jednat o vyprávění, vzpomínání na minulost, sepsání rodokmenu rodiny, nebo podobné méně fyzicky náročné činnosti.⁵²

2.2.2 Ageismus

Postoje ke stáří jsou v naší společnosti dvojznačné. Děti jsou na jedné straně vychovávány, aby ctily starší, na straně druhé se často od dospělých dozvídají, že starší lidé jsou zátěží.⁵³ Tato informace může vést k negativnímu postoji vůči seniorům – **ageismu**.

Ageismus je pojem, který označuje znevýhodňování starších lidí v souvislosti s jejich věkem. Je to tedy určitá věková diskriminace, jež se projevuje například v začleňování na trhu práce (nemusí se nutně jednat o diskriminaci osob až v seniorském věku, do takovéto situace se mohou dostávat i osoby ve středním věku). Znevýhodňování práv seniorů nebo starších lidí se ale může dít i v jiných sférách – zdravotnictví, sociální zabezpečení, politické vztahy, vztahy k veřejným orgánům. Tento postoj vůči seniorům je založen na stereotypch, že senioři jsou neproduktivní, senilní, představují zátěž pro společnost, kterou brzdí ve vývoji.⁵⁴

Některé projevy vůči seniorům jsou zjevné, jiné v podtextu nevyslovené.⁵⁵

K negativnímu vnímání stáří a starších osob vedou čtyři hlavní zdroje. Těmi jsou:

- **strach ze smrti,**
- **důraz, který je kladený na mládí a fyzickou krásu,**
- **důraz na ekonomický potenciál a produktivitu,**
- **skutečný stav společnosti vedoucí k ageismu** – ve společnosti panuje představa, že staří lidé by měli žít v institucionální péči.⁵⁶

⁵² HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012.

⁵³ POKORNÁ, Andrea. *Komunikace se seniory*. Praha: Grada, 2010. Sestra (Grada).

⁵⁴ HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada, 2013.

⁵⁵ CHLOUPKOVÁ, Soňa. *Jednání se zájemcem o službu sociální péče od A do Z*. Praha: Grada, 2013.

⁵⁶ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing, 2016.

Velká část seniorů je soběstačná a měli by být podporováni v aktivním životním stylu, nezávislosti, soběstačnosti, v celkovém zachování autonomie.⁵⁷

2.3 Domov pro seniory

V předchozí kapitole jsme popisovali mateřskou školu, nyní v souvislosti se seniory podáváme bližší informace o domově pro seniory, který by se na základě spolupráce mohl na realizaci aktivit podílet.

Jedná se o zařízení sociálních služeb určené pro osoby se sníženou soběstačností, a to především z důvodu věku a potřebující pravidelnou pomoc jiného člověka. V rámci této sociální služby se uživatelům poskytují služby jako ubytování, strava, pomoc při zvládání běžných úkonů v péči o vlastní osobu, při osobní hygieně, dochází ke zprostředkování sociálních kontaktů, sociálně terapeutické a aktivizační činnosti a také pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí.⁵⁸

Obecně jsou sociální služby poskytované lidem, kteří jsou sociálně znevýhodnění. Jejich cílem je zlepšení kvality života a začleňování do společnosti. Zohledňují uživatele sociálních služeb i jeho rodinu. Cílem je podpora rozvoje nebo zachování stávající soběstačnosti uživatele.⁵⁹

V domovech pro seniory není stálá zdravotnická péče, ta je zajišťována obdobně, jako v případech, kdy žijí ve své domácnosti. V současné době se počet domovů pro seniory zvyšuje.⁶⁰

Sociální pedagogika je věda, která se mimo jiné věnuje osobám, které se dostali do sociálně znevýhodněné situace, dle našeho názoru můžeme do této skupiny zařadit i seniory. Zejména pak ty, kteří žijí v domovech pro seniory a do kontaktu se svou rodinou se dostanou jen zřídka. Pro účely práce je považujeme za druhou skupinu osob, které se

⁵⁷ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing, 2016.

⁵⁸ Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, z WWW:

https://www.mpsv.cz/files/clanky/31234/Zakon_o_socialnich_sluzbach-stav_k_1_10_2017.pdf.

⁵⁹ DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. Praha: Grada, 2012.

⁶⁰ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012.

účastní mezigeneračních aktivit. Proto je druhá kapitola zaměřena právě na seniory a s nimi související stárnutí a stáří.

Uvedli jsme různé definice jak stáří, tak seniorů. Další část obsahuje informace o aktivním stárnutí a o smysluplném trávení času, se kterým mohou seniorům pomoci rodinní příslušníci nebo jiné osoby. Vzhledem k vnímání seniorů, jsme se také zaměřili na pojem ageizmus, který se ve společnosti vyskytuje a zahrnuje negativní postoje ke stáří.

Z důvodu demografických změn a stárnutí společnosti je třeba, aby děti, dospívající a celá společnost měla povědomí o stárnutí a nevnímala jej jen negativně a informovanost probíhala už na školní úrovni.

3 MEZIGENERAČNÍ RODINNÉ SOUŽITÍ

Jak napovídá již samotný název, diplomová práce je zaměřena na perspektivu rodičů na mezigenerační aktivity jejich dětí v předškolním věku. V souvislosti s tím v další kapitole popisujeme rodinu, vícegenerační soužití a roli prarodiče a vnoučete.

Rodina je primárním socializačním subjektem, ve kterém dítě získává informace o společenském okolí. Získává vědomosti a zkušenosti, dochází k vytváření hodnot a postojů, které se vztahují k morálním standardům a jiným lidem.⁶¹

Jedná se o nejvýznamnější malou sociální skupinu, ve které dochází k primární socializaci. Je vymezena přímým kontaktem a osobním významem všech členů, strukturovaností a jasným vymezením rolí. Dítě zde získává sociokulturní zkušenost individualizovaně a specifickým způsobem. Dochází k výchově, rozvoji psychických funkcí a celé osobnosti.⁶²

Na každého jedince má vliv prostředí, ve kterém žije. V rozvoji psychických vlastností hrají velkou roli sociokulturní vlivy - soubor podnětů, působících v rámci sociální interakce. Jedná se o proces socializace, díky kterému se rozvíjejí vlastnosti a kompetence umožňující postupné začlenění do společnosti. Začleňování do společnosti je ovlivňováno socializačními činiteli, jako jsou sociokulturní vlivy, náležitost k větší sociální skupině nebo vrstvě (etnikum, sociální vrstva atp.), **rodina**, ze které člověk pochází.⁶³

Z hlediska seniorů hraje v jejich životě rodina roli zejména z důvodu péče, kterou jim poskytuje. Ta je zajišťována ze strany partnerů nebo dětmi. Seniorům poskytuje také pomoc a podporu.⁶⁴

3.1 Funkce rodiny

Rodina má za úkol plnit základní funkce, které jsou reprodukční, hospodářská, emocionální a socializační. V případě, že funkce nejsou zabezpečovány, můžeme rodinu označit jako dysfunkční.⁶⁵

⁶¹ MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2008.

⁶² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, s. 19-20.

⁶³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, s. 19-20.

⁶⁴ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing, 2016.

Základní funkce rodiny:

- Biologicko-reprodukční funkce – znamená, že rodiče mají za úkol přivést na svět děti.
- Ekonomicko-zabezpečovací funkce – rodina musí hospodařit, starat se o domácnost a ekonomicky zabezpečovat děti. Funkce by neměla být na vyšší úrovni než následující funkce.
- Emocionální – jedná se o emocionální zabezpečování, poskytování lásky, pomoci a jistoty svým dětem.
- Socializačně-výchovná – úkolem je výchova dětí, předat jim informace, jak se chovat ve společnosti.⁶⁶

3.2 Vícegenerační rodina

Vícegenerační rodina, je rodina, složená ze tří, někdy i čtyř generací - dětí, rodičů a prarodičů.⁶⁷

Vícegenerační rodina obohacuje život všech členů, zprostředkovává mladším členům zkušenosti a má zásluhu na sociální rovnováze mezi generacemi.⁶⁸

V rodině, která je funkční, panuje pocit bezpečí, osoby se vzájemně chápou a pomáhají si. Mladší členové rodiny mají úctu ke starším a naopak starší členové respektují mladší. Výhodou společného soužití je, že prarodiče mohou vypomáhat při výchově nejmladších členů, rodiče tak mají možnost docházet do zaměstnání, aniž by museli čelit problémům při zajišťování péče o děti. Generace se v rámci soužití vzájemně obohacují a učí se vzájemně novým věcem. Při tomto typu soužití je nutná všestranná tolerance.⁶⁹

Dle Klevetové a Dlabalové můžeme mezigenerační soužití rozdělit od ideálního po negativní soužití.

1. **Rovnocenné soužití** – Mezi generacemi v rodině panuje pohoda, jedná se o nejžádanější model. Předpokladem je akceptování starších osob a jejich zájmů.

⁶⁵ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Havlíčkův Brod: Grada, 2010.

⁶⁶ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Havlíčkův Brod: Grada, 2010.

⁶⁷ MLÝNKOVÁ, Jana. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2011.

⁶⁸ DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. Praha: Grada, 2012.

⁶⁹ KLEVETOVÁ, Dana. *Motivační prvky při práci se seniory. 2., přepracované vydání*. Praha: Grada Publishing, 2017. Sestra (Grada).

2. **Liberální soužití** – V tomto soužití je volnost, každý člen rodiny si dělá, co chce bez jakýchkoli pravidel. Citové vazby jsou slabší, není zde respekt ke starším.
3. **Podbízivé soužití** - Rodiče jsou bezmocní vůči chování mladších členů, proto si je různými způsoby snaží získat, podbízí se jim.
4. **Nesmiřitelné soužití** – Negativní vztah, sobeckost, nemorální postoje, nepřipouští se vzájemné stýkání generací.
5. **Vynucené soužití** – Nemusí zde být negativní postoje, jedná se však o nedobrovolné soužití členů z různých generací.
6. **Vychytralé soužití** – Mladší členové využívají starší v různých situacích – např. finance, péče o dítě, starost o domácnost.⁷⁰

3.1 Role prarodiče, role vnoučete

V rámci rodiny hrají prarodiče důležitou roli. Jsou morální hodnotou, mají významný ekonomický přínos a nelze je chápat pouze jako hlídací službu dětí či nesoběstačné a neschopné osoby.⁷¹

Prarodiče mají pro dítě velký význam. To, co nemohou z časových důvodů zabezpečit rodiče, mohou dítěti vynahradit právě oni.⁷²

Role prarodiče není automatická, je získaná a musí se budovat. Lidé, kteří neměli dobré vztahy s vlastními dětmi, mohou vybudovat dobré s vnoučaty. Jejich hlavním posláním je zajišťovat citové bezpečí v rodině. Prarodič se cítí potřebný, je k dispozici v různých situacích jak rodičům, tak dětem. Chování a postoje nejstarších členů rodiny ovlivňují chod celé rodiny a také vývoj dětí.⁷³

⁷⁰ KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada, 2008. Sestra (Grada).

⁷¹ ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDVÁ. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. Praha: Grada, 2012.

⁷² HAUSER-SCHÖNER, Isabella. *Děti potřebují prarodiče*. Praha: Portál, 1996. Rádci pro rodiče a vychovatele.

⁷³ CESARI LUSSO, Vittoria. *Prarodiče, rodiče a vnoučata: o emočních, vztahových a komunikačních úskalích*. Praha: Portál, 2011.

Mají jinou roli než rodiče a měli by si to uvědomovat. V případě, že zasahují do kompetencí rodičů, mohou vyvstávat problémy. Dítě má najednou další autoritu a může být zmatené v tom, koho má poslechnout, jestliže dochází k protichůdnosti názorů.⁷⁴

Dětem ukazují jiný model chování než rodiče. Nebývají příliš přísní a důslední, nemusí se k nějaké činnosti přemlouvat. Není jim za těžko vyprávět stále stejné příhody nebo hrát hry, protože mají spoustu času. Co se týče fyzické zdatnosti, jsou na tom hůř než rodiče, mají jiné tempo a neznají dopodrobna zvyklosti dítěte. Proto když vnuče přijede na návštěvu, potřebuje si chvíli zvyknout a je dobré mu poskytnout nějaký čas na přizpůsobení.⁷⁵

Prarodiče vidí ve svých vnučatech pokračovatele rodiny, radují se z jejich přítomnosti, jejich život se stává rušnějším, než byl dřív.⁷⁶

Vnučata se mohou dozvídat o minulosti, o věcech, které již dnes nejsou běžné, což je pro dítě fascinující. Mají možnost klást otázky, a tím si ucelit informace nutné k celkovému porozumění tématu. Současně i starší lidé mají radost, že mohou vyprávět své příběhy a být s někým v kontaktu. Děti se také učí přijímat lidi, naslouchat a chápat, že než člověka odmítneme, měli bychom si ho vyslechnout, a ne okamžitě zavrhnout na základě prvního dojmu. Prostřednictvím prarodičů také dochází k udržování tradic. Předávají vnučatům informace, ukazují své dovednosti a děti si je mohou také osvojit. Tím, že se děti dozvídají o životě starších, k nim získávají úctu. Zjišťují, do jakých situací se dostali, co vše prožili a formují své morální vědomí.⁷⁷

Setkáváním s prarodiči dítě získává vztah ke stáří, učí se být trpělivé a tolerantní ke starším lidem, získává povědomí o vlastním stárnutí.⁷⁸

Děti vnímají babičky a dědečky jako zdroj moudrosti, zkušeností, trpělivosti, rodinného zázemí, mají možnost s nimi komunikovat.⁷⁹

⁷⁴ MERTIN, Václav. *Ze zkušeností dětského psychologa*. Praha: Wolters Kluwer, 2015.

⁷⁵ MERTIN, Václav. *Ze zkušeností dětského psychologa*. Praha: Wolters Kluwer, 2015.

⁷⁶ ŽUMÁROVÁ, Monika a Beáta BALOGOVÁ. *Medzigeneračné mosty*. Košice: MENTA MEDIA, 2009.

⁷⁷ HAUSER-SCHÖNER, Isabella. *Děti potřebují prarodiče*. Praha: Portál, 1996. Rádcí pro rodiče a vychovatele.

⁷⁸ CESARI LUSSO, Vittoria. *Prarodiče, rodiče a vnučata: o emočních, vztahových a komunikačních úskalích*. Praha: Portál, 2011.

⁷⁹ ŽUMÁROVÁ, Monika a Beáta BALOGOVÁ. *Medzigeneračné mosty*. Košice: MENTA MEDIA, 2009.

„Dobré vztahy dětí s prarodiči podporují radost, smysl života a ve svých důsledcích tělesné a duševní zdraví obou stran.“⁸⁰

Postoje ke stáří a stárnutí jsou ovlivňovány výchovou v rodině a také formou rodinného soužití. Z tohoto důvodu jsme předchozí kapitolu věnovali rodině, jejím funkcím i její vícegenerační formě.

Rodina hraje v životě jedince velký význam, v rámci ní dochází k formování osobnosti, postojů a ovlivňuje také chování člověka.

Zdůrazňujeme také důležitost prarodičů v životě dětí, ale také přítomnost vnoučat v životě babiček a dědečků. Jejich setkávání je obohacuje a také dochází k vzájemnému učení mezi těmito skupinami.

⁸⁰ MERTIN, Václav. *Ze zkušeností dětského psychologa*. Praha: Wolters Kluwer, 2015.

4 MEZIGENERAČNÍ VZTAHY

V práci se zabýváme interakcí dětí navštěvující předškolní zařízení a seniory, kteří jsou uživateli domova pro seniory. Následující kapitola diplomové práce je proto věnována pojmům, které souvisejí s mezigeneračními aktivitami mezi dětmi předškolního věku a seniory. Podkapitoly obsahují informace týkající se mezigeneračních vztahů mezi dětmi a seniory. Pozornost je věnována obecně mezigeneračním vztahům, mezigenerační solidaritě a mezigeneračnímu učení.

Mezigenerační vztahy se zejména dotýkají změny postojů společnosti vůči seniorům a negativnímu demografickému vývoji. Existující stereotypy ve společnosti spoluvytvářejí média negativním zobrazováním seniorů jako ekonomické zátěže pro společnost.⁸¹

Současní mladí lidé mají hezký vztah k seniorům ve své blízkosti, avšak k cizím starším lidem chovají do jisté míry negativní postoj. Seniory přehlížejí, podceňují, někdy může dojít k psychické nebo fyzické agresi. I přes toto vystupování však mladí lidé mají povědomí o tom, že by se ke starší generaci měli chovat uctivě.⁸²

Aby nedocházelo k negativnímu postoji k seniorům a starším lidem, je třeba zaměřit se na předávání pozitivních informací dětem, a to v co nejučtější věku. K formování postojů by mělo docházet jak v rodině, tak ve školském vzdělávacím systému. Pozornost by měla být zaměřena jak na aktivity, které vedou k pochopení procesu stárnutí, stáří a seniorů ze strany mladých lidí, tak i na to, aby senioři měli možnost poznat, jak žije mladší generace.⁸³

Postoje ke stáří a starým lidem se vytvářejí v průběhu celého života.⁸⁴

Je důležité, aby se výuka dětí a mládeže o stáří nezaměřovala pouze na obecné slušné chování ke starým lidem, nepodporovala zavedené stereotypy, ale naopak podporovala

⁸¹ ČELEDVÁ, Libuše, Zdeněk KALVACH a Rostislav ČEVELA. *Úvod do gerontologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 94

⁸² HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012.

⁸³ ČELEDVÁ, Libuše, Zdeněk KALVACH a Rostislav ČEVELA. *Úvod do gerontologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016.

⁸⁴ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada).

úspěšné stárnutí a také zdravé a aktivní stáří. Děti by měli mít povědomí o solidaritě a mezigenerační spolupráci se staršími občany.⁸⁵

Naopak pohled seniorů na mladší generace je veskrze pozitivní. Rádi s mladšími lidmi tráví čas, a to i denně, z důvodu, že získávají energii a jejich přítomnost je nabíjí optimismem. Názory těchto dvou skupin se ovšem liší, jestliže starší lidé dojdou do bodu, kdy je rozdílnost velká, zjišťují, že současné době nerozumějí. Tento nesoulad se v rodinném životě týká především formy soužití jejich dětí a plánování rodinného života. Často touží po vnoučatech, v případě, že se jich dočkají, mají k nim většinou hezký citový vztah a vnoučata jim to opětují.⁸⁶

4.1 Mezigenerační solidarita

Jedná se o porozumění mezi lidmi, pocházejícími z různých generací. V poslední době dochází k jejímu poklesu v rámci rodiny, sousedských a přátelských vztahů. Z tohoto důvodu je třeba tyto neformální formy doplnit formálními a podporovanými aktivitami. Cílem je pomoci osamoceným jedincům a poskytnout informace široké veřejnosti o vzájemné pomoci.⁸⁷

Přestože může docházet k vzájemnému nepochopení mezi generacemi, je nutné, aby docházelo k mezigenerační solidaritě. Děti by si měly uvědomit, že jednou budou také seniory a že rodiče jim věnovali svou péči, kterou oni budou ve stáří oplácet jim. Je třeba přijmout odpovědnost za péči o stárnoucího rodiče jako samozřejmost. I přestože jsou děti již dospělé a výchova rodiči byla ukončena, je nutné ve vzájemné komunikaci a porozumění pokračovat i nadále. Vztahy se mohou budovat osobními kontakty, případně formou moderních komunikačních prostředků, které již velká řada seniorů zvládá využívat.⁸⁸

⁸⁵ ČELEDOVÁ, Libuše, Zdeněk KALVACH a Rostislav ČEVELA. *Úvod do gerontologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016.

⁸⁶ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012.

⁸⁷ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012.

⁸⁸ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012.

4.2 Mezigenerační učení

Mezigenerační učení je „přenos poznatků, dovedností, postojů, hodnot, zkušeností a jiných informací od starších subjektů k mladším ale i naopak.“⁸⁹

Další definice popisuje mezigenerační učení jako „učení záměrné, tak i nezáměrné, jak vědomé, tak nevědomé, dále senzomotorické, verbálně kognitivní či sociální učení, celoživotní a všeživotní, formální, neformální a informální.“ Typickým znakem je spoluúčast osob rozdílných generací.⁹⁰

Holczerová a Dvořáčková označují mezigenerační učení v souvislosti s mezigenerační solidaritou jako „snahu realizovat společné aktivity, setkávání a spolupráci různých věkových skupin.“⁹¹

Jako **mezigenerační učení v kontextu rodinného života** můžeme označit „jevy a procesy, které napomáhají oboustrannému přenosu poznatků, zkušeností a postojů v rodině. Jedná se tedy o součást sociálního učení uskutečňovaného v konkrétních situacích rodinného života, v interakcích a společných činnostech zúčastněných generací.“⁹²

Za **neformální mezigenerační učení** můžeme považovat společnou účast rodinných příslušníků na kurzech, programech v rámci neformálního vzdělávání.⁹³

Informální mezigenerační učení je společná činnost rodinných příslušníků různých generací (dětí, rodičů či prarodičů), kterou si rodina zajišťuje sama bez zapojení dalších subjektů. Učení má široké spektrum aktivit jako například společné čtení knih, společné návštěvy muzeí, kin a jiných kulturních a společenských akcí.⁹⁴

⁸⁹ PRŮCHA, Jan. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada), s. 61

⁹⁰ RABUŠICOVÁ, Milada, Karla BRŮCKNEROVÁ, Lenka KAMANOVÁ, Petr NOVOTNÝ, Kateřina PEVNÁ a Zuzana VAŘEJKOVÁ. *Mezigenerační učení: teorie, výzkum, praxe*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 17-18.

⁹¹ HOLCZEROVÁ, Vladimíra a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Volnočasové aktivity pro seniory*. Praha: Grada, 2013, s. 72

⁹² RABUŠICOVÁ, Milada, Lenka KAMANOVÁ a Kateřina PEVNÁ. *O mezigeneračním učení*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 15

⁹³ RABUŠICOVÁ, Milada, Lenka KAMANOVÁ a Kateřina PEVNÁ. *O mezigeneračním učení*. Brno: Masarykova univerzita, 2011.

⁹⁴ PRŮCHA, Jan. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada).

Předchozí kapitola byla věnována mezigeneračním vztahům, mezigenerační solidaritě a mezigeneračnímu učení. Témata byla popsána na obecné úrovni v rámci širšího mezigeneračního působení, ne pouze v souvislosti se seniory a dětmi.

Mezigenerační styk probíhá i v běžné komunikaci během dne v rámci rodinného soužití, kdy se děti dostávají do kontaktu s dospělými a vzájemně získávají povědomí o jiné generaci. V rámci pozitivních mezigeneračních vztahů mohou být realizovány různé programy a aktivity.

Konkrétním programům zaměřeným na spolupráci seniorů a předškolních dětí se věnujeme v následující kapitole.

5 MEZIGENERAČNÍ PROGRAMY

Pro přiblížení mezigeneračních programů jsou následující podkapitoly věnovány některým konkrétním, již realizovaným programům v České republice.

Mezigenerační spolupráce se týká široké škály aktivit v celé společnosti. Zajišťuje zlepšení sociální soudržnosti, má přínos u mezigeneračních sociálních vazeb, které prospívají společnosti. Dochází také k ovlivňování rodinného života a může mít pozitivní vliv v sociálních a zdravotnických službách.⁹⁵

Už v roce 2007 Matoušek v knize Sociální služby uvádí, že v rámci pobytových zařízení pro seniory dochází ke zkoušení mezigeneračních programů spočívajících například ve spolupráci mezi organizacemi jako je domov pro seniory a mateřskou či základní školou. V rámci programu může být senior v kontaktu s jedním či více dětmi.⁹⁶

5.1 Experimentální univerzita pro prarodiče a vnoučata

Program byl poprvé realizován ve školním roce 2004/2005 pod záštitou Centra celoživotního vzdělávání a Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Cílem bylo umožnit prarodičům a vnoučatům společné studium na akademické půdě. V následujících letech se do projektu zapojily další fakulty a organizace. Z univerzit to byly Lesnická fakulta České zemědělské univerzity, Přírodovědecká fakulta UK, Filozofická fakulta UK. Dalšími organizacemi byly Český egyptologický ústav, Český hydrometeorologický ústav, Agentura ochrany přírody a krajiny - chráněná krajinná oblast Český ráj.⁹⁷

Projekt funguje tak, že prarodiče a vnoučata pracují v týmu, ve kterém si vzájemně pomáhají a radí. Babičky a dědečkové si užívají roli poradců a děti dostávají informace o svém možném profesním působení. Zároveň se také upevňuje vzájemný vztah. Dále jsou

⁹⁵ ČELEDOVÁ, Libuše, Zdeněk KALVACH a Rostislav ČEVELA. Úvod do gerontologie. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016.

⁹⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011.

⁹⁷ *Aktivní stáří s Danou Steinovou* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.aktivnistari.eu/57-experimentalni-univerzita-pro-prarodice-a-vnoucata>.

v rámci projektu o letních prázdninách organizovány letní tábory, určené dětem a prarodičům.⁹⁸

Vzdělávání probíhá formou přednášek, které se konají vždy jednu sobotu v měsíci, jsou přizpůsobeny dětem a vedou je vysokoškolští pedagogové. Každý školní rok je vzdělávání zaměřeno na jiné téma, jako je astronomie, zajímavosti z přírodních věd, egyptologii, zajímavosti z meteorologie a klimatologie, člověk, zvířata a zvířátka, les a krajina v ČR, geografické výpravy za poznáním, ochrana životního prostředí. V letošním školním roce 2017 - 2018 je Experimentální univerzita pro prarodiče a vnoučata zaměřena na astronomii a je realizována Matematicko-Fyzikální fakultou UK. V létě je připraven letní tábor opět se zaměřením na astronomii.⁹⁹

Pro představu, jak vypadá rozvrh výuky včetně témat, uvádíme rozpis pro letošní školní rok¹⁰⁰:

Datum	Téma
14. 10. 2017	<i>Orientace na obloze, souhvězdí, otočná mapa oblohy</i>
11. 11. 2017	<i>Námořní navigace, objevitelé a piráti</i>
09. 12. 2017	<i>Sluneční hodiny, výroba vlastních slunečních hodin</i>
13. 01. 2018	<i>Dalekohledy, vlastní pozorování</i>
10. 02. 2018	<i>Konstrukce vlastního dalekohledu</i>
10. 03. 2018	<i>Práce s programem Stellarium</i>
14. 04. 2018	<i>Exkurze na Štefánikovu hvězdárnu na Petříně</i>
12. 05. 2018	<i>Exkurze na observatoř Astronomického ústavu AV v Ondřejově</i>

⁹⁸ *Aktivní stáří s Danou Steinovou* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.aktivnistari.eu/57-experimentalni-univerzita-pro-prarodice-a-vnoucata>.

⁹⁹ *Aktivní stáří s Danou Steinovou* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.aktivnistari.eu/57-experimentalni-univerzita-pro-prarodice-a-vnoucata>.

¹⁰⁰ *Aktivní stáří s Danou Steinovou* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.aktivnistari.eu/57-experimentalni-univerzita-pro-prarodice-a-vnoucata>.

5.2 Program povídej, program přečti

Tyto dva programy probíhají pod záštitou obecně prospěšné společnosti Mezi námi.

Program povídej

Programu se účastní děti z mateřských nebo základních škol a senioři z domovů nebo klubů pro seniory z celé České republiky. Schůzky probíhají pravidelně a zaměřují se na různé společné aktivity, které podporují prostor pro sdílení společného času a nalezení společné řeči.¹⁰¹

V rámci programu vznikla značka Mezigeneračně, kterou mohou získat školská nebo seniorská zařízení do něj zapojená. Pro získání značky musí zařízení splňovat určité podmínky.¹⁰²

Značka funguje jako ocenění za dosavadní práci v mezigenerační oblasti, je odrazem prestiže a výjimečnosti. Dále odkazuje na to, že zařízení se dlouhodobě účastní projektu ke sblížení generací a zobrazuje zaměstnancům možnost podílet se na netradičních aktivitách.¹⁰³

Program přečti

Program probíhá od roku 2015 a spočívá v návštěvách seniorů v mateřské škole za účelem předčítání pohádek dětem. Senioři docházejí do školek jednou týdně. Organizace babičkám a dědečkům vybírají MŠ, která je jim blízká. Ze strany mateřských škol i seniorů jsou na tento program pozitivní ohlasy. Díky pravidelným návštěvám mají obě skupiny možnost navázat mezigenerační vazby a vést dialogy.¹⁰⁴

Děti mají možnost se setkat se starším člověkem a senioři mají možnost načerpat energii od dětí. Děti rozvíjí svou fantazii i jazyk, od seniorů se učí klidu a rozvaze. Vzájemným kontaktem se k sobě obě generace mohou přiblížit.¹⁰⁵

¹⁰¹ *Mezi námi mezigeneračně* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://mezi-nami.cz/cs/>.

¹⁰² *Mezi námi mezigeneračně* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://mezi-nami.cz/cs/zarizeni/znacka-mezigeneracne/>.

¹⁰³ *Mezi námi mezigeneračně* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://mezi-nami.cz/cs/zarizeni/znacka-mezigeneracne/>.

¹⁰⁴ *Mezi námi mezigeneračně* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://mezi-nami.cz/cs/seniori/program-precti/>.

¹⁰⁵ *Mezi námi mezigeneračně* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://mezi-nami.cz/cs/seniori/program-precti/>.

5.3 Kdopak přečte pohádku

Městská část Brno – střed zahájila v roce 2013 obdobnou aktivitu, jako projekt Přečti, který jsme popisovali v předchozí podkapitole.

Jde o projekt, který má za cíl navázání kontaktu různých generací. Dochází k předávání zkušeností dětem a smysluplné trávení volného času. Projekt probíhá tak, že senioři dobrovolně docházejí do mateřských škol a čtou pohádky před spaním. Tato aktivita probíhá asi 15 minut. Nemusí jít pouze o čtení pohádek, senioři mohou vyprávět o tom, co prožili v životě. Další část projektu je orientovaná na návštěvy dětí v domovech s pečovatelskou službou nebo podobných zařízeních. Seniorům ukazují nové dovednosti, nebo společně tráví čas dle zájmu.¹⁰⁶

5.4 Spolupráce MŠ Domova seniorů v Klatovech

Mateřská škola a domov pro seniory realizují mezigenerační aktivity již od roku 2004. Cílem bylo zprostředkovat dětem a seniorům společná setkání, mezigenerační učení a spolupráce. Záměrem projektu bylo zapojit pasivní klienty do různých činností, a to se prostřednictvím dětí povedlo, i přes počáteční rozpaky zúčastněných. Projekt stále funguje a je obohacován o nové nápady a společné činnosti.¹⁰⁷

V rámci projektu děti pravidelně navštěvují domov pro seniory. Děti a senioři spolu cvičí, zpívají nebo vyrábějí a mají mezi sebou přátelské vztahy.¹⁰⁸

5.5 Služba Trojlístek sblížení tří generací

Centrum pro rodinu a sociální péči nabízí službu Trojlístek od roku 2012 a je poskytována na území Jihomoravského kraje. Cílem služby je zprostředkovat náhradní babičky rodinám a navázat vztah mezi dětmi, seniory a rodiči dětí. Služba vznikla v souvislosti s faktem, že

¹⁰⁶ *Městská část Brno-střed* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.brno-stred.cz/brno-stred-spousti-unikatni-projekt-senioru-a-deti>.

¹⁰⁷ *Barevná školka Luby* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.klatovskeskolkky.cz/luby/co-nabizime>.

¹⁰⁸ *Zpravodaj k 20. výročí poskytování sociálních služeb na Klatovsku* [online]. In: . Klatovy, 2013, s. 12 [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.klatovynet.cz/muss/user/neprehlednete%201/zpravodaj.pdf>.

děti se již v dnešní době nesetkávají z různých důvodů s prarodiči často a senioři se mohou cítit osaměle.¹⁰⁹

Projekt je inspirovaný rakouskou službou Oma-Dienst, která vznikla ve Vídni již v roce 1973. Základními principy služby jsou dobrovolnost zúčastněných stran, uzavření smlouvy mezi klientem a organizací, dodržování Etického kodexu a Standardu služby organizace. Péče směřuje pouze na dítě, nikoli na domácnost a setkávání s náhradní babičkou probíhá alespoň jednou za týden.¹¹⁰

Náhradní babičkou se mohou stát ženy nad 50 let s kladným vztahem k dětem, které by rády pomohly druhým lidem s péčí o dítě. Mohou to být ženy, které mají vlastní rodiny, ale i ženy osamocené. Zájemkyně jsou vybírány pracovníci služby, ověřuje se, zda splňují podmínky pro náhradní babičky. Péče náhradních babiček je poskytována za úplatu, doporučené finanční ohodnocení je 50 Kč za hodinu, což má umožnit rodičům využívat služby častěji.¹¹¹

Poslední z kapitol je zaměřena na konkrétní mezigenerační programy, které jsou realizovány v České republice. V současné době se realizace podobných programů rozšiřuje, v práci jsme se věnovali vybraným pěti. Většina vybraných programů probíhá v rámci mateřských škol, kdy děti navštěvují blízké zařízení sociální péče určené seniorům nebo naopak. Všechny uvedené programy se setkaly s pozitivními reakcemi a fungují již několik let.

Experimentální univerzita pro prarodiče a vnoučata je odlišným programem. Je určena pro prarodiče s vlastními vnoučaty, funguje v průběhu školního roku a jsou v rámci ní připravovány přednášky na vysoké škole.

Program Čtyřlístek je služba, která je poskytovaná rodinám, které mají zájem o „náhradní“ babičku, kterou poskytují ženy na základě domluvy s organizací.

¹⁰⁹ *Trojlístek* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.trojlistek.com/index.php/2016-07-12-14-24-55/o-sluzbe-trojlistek>.

¹¹⁰ *Trojlístek* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.trojlistek.com/index.php/2016-07-12-14-24-55/o-sluzbe-trojlistek>.

¹¹¹ *Trojlístek* [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.trojlistek.com/index.php/2016-07-12-14-24-55/o-sluzbe-trojlistek>.

Formou mezigeneračních programů dochází k navazování kontaktů mezi generacemi dětí a seniorů. Tyto aktivity jsou velice prospěšné a obě skupiny od sebe čerpají cenné informace. Učí se vzájemné toleranci a děti získávají úctu ke stáří.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 METODOLOGIE

Zatímco v první části práce jsme se věnovali teoretickým východiskům souvisejícím s tématem mezigeneračních aktivit dětí předškolního věku a seniorů, praktická část je zaměřena na konkrétní získané údaje. Zjišťovali jsme, jaké názory mají rodiče dětí na účast svých potomků na těchto aktivitách v rámci mateřské školy za účasti seniorů z domova pro seniory.

Výzkum byl realizovaný na území města Brna a v jeho blízkém okolí. Údaje jsme získali prostřednictvím rozhovorů s rodiči dětí, které navštěvují předškolní zařízení.

V následujícím textu rozpracováváme metodologická východiska, zvolenou metodu a důvod, proč jsme ji vybrali. Uvádíme výzkumné otázky, charakteristiku výběrového souboru a také počet oslovených rodičů, dále pak analýzu výsledků informací získaných na základě rozhovorů s dotazovanými.

6.1 Metodologická východiska

V diplomové práci jsme v rámci realizace praktické části využili kvalitativní výzkum. Informace jsme získávali od rodičů dětí v předškolním věku, které navštěvují předškolní zařízení.

6.1.1 Výzkumný problém

V současné době je běžným jevem, že senioři tráví zbytek svého života v domovech pro seniory, může se stát, že jejich příbuzní je navštěvují jen zřídka. Kontakt s vnějším světem je pro ně však velmi důležitý. Setkávání s mladší generací pro ně může být velkým přínosem a může vést ke zlepšení jejich psychického stavu. Vzhledem k tomu, že ženy mají děti stále ve vyšším věku, stává se, že děti se nemají kde se se staršími osobami setkat. Avšak kontakt se starší generací je pro děti také důležitý, význam jsme objasňovali v teoretické části v souvislosti s rolí prarodiče a vnoučete. Mohou se od seniorů dozvědět zajímavé informace a naučit nové věci. Proto jsme se rozhodli v práci věnovat názoru rodičů na společné aktivity dětí navštěvující předškolní zařízení a seniorů z domovů pro seniory.

6.1.2 Výzkumný cíl a otázky

Cílem práce je zjistit, jaký názor mají rodiče dětí docházejících do předškolního zařízení na pravidelná setkávání – mezigenerační aktivity se seniory, kteří žijí v domově pro seniory. Na základě zpracované práce by mohlo dojít k navázání kontaktu mezi MŠ a DPS v pravidelném režimu. Výzkum realizovaný v rámci diplomové práce není zobecnitelný a vypovídá pouze o našem výzkumném vzorku, čehož jsme si vědomi.

V souvislosti s cílem a problémem výzkumu jsme formulovali hlavní výzkumnou otázku (HVO) následovně:

Jaký názor mají rodiče dětí navštěvujících MŠ na společné aktivity dětí a seniorů?

Dále jsme si určili čtyři specifické otázky (SVO), které se týkají oblastí, jež budou v centru našeho zájmu. Specifické otázky jsou:

SVO1: Jaké povědomí mají rodiče o mezigeneračních aktivitách mezi dětmi a seniory?

SVO2: Jaký názor mají rodiče na pravidelná setkávání dětí a seniorů v rámci MŠ?

SVO3: Jak vnímají rodiče důležitost komunikace mezi generací dětí a seniorů?

SVO4: Jakou souvislost má forma rodinného soužití s názory na mezigenerační aktivity?

6.1.3 Výzkumná metoda

K získávání dat jsme použili metodu rozhovoru. V kvalitativním výzkumu je nejčastěji využívanou. „*Můžeme ji popsat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek.*“¹¹² Někteří autoři rozlišují rozhovor a interview, pro účely této práce je považujeme za shodné.

Pomocí hloubkového rozhovoru zkoumáme členy v určitém prostředí a určité společenské skupiny. Za cíl je pochopit jednání, které zastávají tito členové. Výzkumník zjišťuje a snaží se porozumět prostřednictvím otázek pohledu jiných osob, aby nebyl zúžen pouze na výběr

¹¹² ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, s. 159-160

daných položek v dotazníku. Je tak možné zaznamenat přirozené odpovědi dotazovaných.¹¹³

V rámci hloubkového rozhovoru jsou dva hlavní typy, těmi jsou polostrukturovaný a nestrukturovaný rozhovor, který se provádí s vybranými respondenty.¹¹⁴

Jak uvádí Gavora, atmosféra při rozhovorech by měla být uvolněná a přátelská, respondent by se měl cítit dobře. Z tohoto důvodu je nejlepší volit prostředí, které je mu známé. Tazatel by měl projevovat zájem a být citlivý. Může se stát, že rozhovor se změní v monolog zúčastněné osoby. Výzkumník by měl používat stejné výrazy pro označování jevů jako zkoumaná osoba, a to z důvodu, aby nedošlo k přejímání termínů i názorů ze strany respondenta.¹¹⁵

6.1.4 Výzkumný soubor a jeho charakteristika

Vzhledem k cíli výzkumu jsme hledali do výzkumného souboru rodiče, kteří mají minimálně jedno dítě navštěvující předškolní zařízení – což bylo hlavním kritériem výběru. Další kritéria jako pohlaví, věk, počet dětí, místo bydliště atp. nebyly pro výběr respondentů rozhodující.

Pro výběr účastníků jsme zvolili záměrný výběr, který je v rámci kvalitativního výzkumu nejvyužívanější. Vyhledávali jsme osoby, které byly do výzkumu ochotny se zapojit.¹¹⁶ Záměrný výběr jsme zvolili z důvodu, aby dané osoby byly pro výzkum vhodné, měly potřebné znalosti a zkušenosti v oblasti zkoumání, abychom zajistili co nejlepší odraz skutečnosti.¹¹⁷

Prvotně jsme realizovali rozhovory s osobami, které jsme znali ze svého okolí. Od prvních dotazovaných rodičů jsme získali kontakty na další osoby.

¹¹³ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, s. 159-160

¹¹⁴ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014.

¹¹⁵ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008.

¹¹⁶ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada).

¹¹⁷ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008.

Jednalo se tedy o další formu výběru – tzv. sněhovou kouli, kdy jsme dostávali doporučení na další rodiče, kteří splňovali základní kritérium.¹¹⁸ Touto metodou jsme získali kontakt na dva rodiče, se kterými jsme poté realizovali rozhovor.

Výzkumný soubor je tvořen pěti ženami a třemi muži. Soubor je různorodý. Zahrnuje osoby žijící ve městě, tak i na venkově, v různém věkovém rozmezí, rodiče, kteří mají první dítě v MŠ, ale i takové, kteří mají již třetí dítě v předškolním zařízení.

Většinu osob z výzkumného souboru jsme znali osobně, pouze na dvě jsme dostali kontakt. Z důvodu dřívějších osobních kontaktů měli rodiče pozitivní přístup k výzkumu. Tento zaujímaly i zmiňované osoby, které jsme neznali z dřívější doby. Jejich důvěra zřejmě pramenila z toho, že se do výzkumu zapojily přes své známé, kteří jim poskytli základní informace, neměly tudíž žádné velké obavy z neznámého výzkumníka.

¹¹⁸ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008.

Přehled vybraných charakteristik účastníků

	Pohlaví	Věk (roky)	Počet dětí (z toho v MŠ)	Místo bydliště	Vícegenerační soužití	Forma rodinného života
Anna	žena	27	2 (1)	venkov	ne	manželství
Blanka	žena	32	3 (2)	město	ne	manželství
Ctirad	muž	35	1 (1)	venkov	ne	manželství
Dana	žena	23	1 (1)	město	ano	nesezdané soužití
Eva	žena	33	2 (1)	město	ne	samoživitelka
Filip	muž	29	1 (1)	město	ne	nesezdané soužití
Gita	žena	30	2 (1)	venkov	ano	manželství
Hynek	muž	37	3 (1)	venkov	ano	manželství

6.2 Popis účastníků a rozhovorů

Paní Anna

Paní Anně je 27 let, vystudovala střední školu zaměřenou na ekonomii a účetnictví. Momentálně je na rodičovské dovolené. Paní Anna je již 5 let vdaná a se svým manželem má dvě děti – 2 a 4 roky. Starší z dětí navštěvuje druhým rokem mateřskou školu v místě bydliště. Celá rodina žije v obci asi 15 kilometrů od města Brna. Prarodiče dětí nežijí ve společné domácnosti. Rodina se s nimi stýká pravidelně, většinou dvakrát týdně. Paní Annu a její rodinu jsme znali z dřívější doby a vzhledem k tomu, že splňovala hlavní kritérium výzkumu, oslovili jsme ji k účasti, se kterou souhlasila. Domluvili jsme se na schůzce, na které jsme jí poskytli základní informace o výzkumu a jeho záměru. Požádali jsme ji o souhlas s použitím diktafonu během rozhovoru a sdělili jí základní princip spolupráce – možnost kdykoliv účast na výzkumu přerušit a zachování anonymity.

Naše setkání se uskutečnilo v měsíci dubnu v místě bydliště paní Anny, konkrétně v kavárně, kterou ráda navštěvuje a cítí se v ní příjemně. Jednalo se o zařízení venkovského stylu, ve kterém jsme byli sami, naše setkání nebylo ničím rušené. Paní Anna s rozhovorem nadšeně souhlasila a svůj pozitivní postoj projevovala již v prvních momentech setkání. Sdělila nám, že je ráda, že může někomu pomoci při zpracování diplomové práce a že ji téma velmi zaujalo. Celkově působila velmi příjemně a uvolněně. Před zahájením rozhovoru jsme ji znovu seznámili s principy spolupráce. Ujistili jsme ji, že její odpovědi budou sloužit pouze pro účely zpracování diplomové práce a bude zachována její anonymita. Pro jistotu jsme se jí znovu zeptali, zda pro ni nebude použití diktafonu nepříjemné.

Celý rozhovor na nás působil velmi dobře. Respondentka byla ochotná a příjemná. Na dotazy odpovídala velmi aktivně a se zájmem. Její pozitivní přístup zřejmě pramenil i z toho, že se známe již několik let. Na závěr rozhovoru jsme se ještě ujistili, že v případě potřeby se s námi Anna sejde ještě jednou. Celý rozhovor trval 45 minut a měli jsme z něj dobrý pocit. Paní Anna nás nejvíce zaujala svou celkovou otevřeností a neskrývaným zájmem o problematiku mezigeneračních aktivit.

Paní Blanka

Paní Blance je 32 let. Vystudovala vysokou školu se zaměřením na veřejnou správu a veřejné finance. V současné době pracuje na úřadě jako finanční pracovnice. Žije se svým druhým manželem v městském bytě. Společně vychovávají tři děti, jedno z nich má Blanka z předchozího manželství. Staršímu synovi je 8 let a navštěvuje základní školu. Dvě mladší jsou dvojčata ve věku 5 let a docházejí do mateřské školy v místě bydliště rodiny. S rodiči ze strany otce se rodina neseťkává, protože mezi nimi jsou velmi napjaté vztahy. S rodiči paní Blanky se rodina setkává asi jedenkrát do měsíce. Blanka pochází z jiného kraje a častější dojíždění z Brna za rodiči je složité. Na respondentku jsem dostala kontakt od paní Evy, se kterou jsou dlouholeté kamarádky. Oslovili jsme ji prostřednictvím e-mailu, který nám poskytla paní Eva. Vyměnili jsme si několik e-mailu, ve kterých jsme jí mimo jiné sdělili základní informace týkající se výzkumu. Poté jsme se dohodli na osobní schůzce, kterou jsme zrealizovali na začátku měsíce dubna.

Schůzku jsme uskutečnili v jejím bytě, kam nás ochotně pozvala, a to i přes to, že jsme se neznali. Její postoj zřejmě pramenil z informací, které získala od své kamarádky, se kterou jsme rozhovor realizovali o několik dní dříve. Její byt působil, že v něm žije spokojená rodina, byl velmi útulný. Paní Blanka nedávno dokončila vysokou školu, byla si vědoma toho, že mnohdy není snadné získat vhodné respondenty, proto chtěla pomoci ve zpracování diplomové práce. Avšak nebyla si jistá, zda je vhodnou osobou pro rozhovor, a to z důvodu, že se její děti s prarodiči setkávají zřídka. Ujistili jsme ji, že i její případ pro nás bude přínosem. Stejně jako v předchozím případě jsme paní Blance znovu zopakovali základní informace o výzkumu, také princip anonymity, možnost ukončení účasti. Opětovně se zeptali na možnost použití diktafonu, se kterým neměla žádný problém.

Ze začátku si paní Blanka nebyla příliš jistá, zřejmě to pramenilo z toho, že její rodiče bydlí mimo Brno a jak jsme již uvedli, nepřipadala si pro naše účely prospěšná. Postupně se však více otvírala a k daným otázkám měla čím dál širší odpovědi. Rozhovor trval 35 minut.

Celkově paní Blanka působila mile a bylo na ní vidět, že se nám snaží co nejvíce vyhovět. Na konec rozhovoru jsme se ještě zeptali, zda je možné jí v případě nutnosti znovu kontaktovat k doplnění informací, s tím neměla žádný problém.

Pan Ctirad

Panu Ctiradovi je 35 let. Je vyučeným zedníkem a na této pracovní pozici také několik let pracuje. Již 8 let je ženatý a se svou ženou má 3 letou dceru. Žijí v rodinném domě ve vesnici vzdálené od města Brna asi 20 kilometrů. Prarodiče s rodinou nežijí ve společné domácnosti, avšak bydlí ve stejné obci. Rodiče manželky pana Ctirada obývají hned vedlejší dům v řadové zástavbě, rodič respondenta bydlí ve vedlejší obci. Jejich vazby jsou pevné a setkávají se velmi často, dá se říct, že takřka každodenně. Na pana Ctirada jsme dostali kontakt od paní Anny, se kterou se znají díky svým dětem, které navštěvují stejnou mateřskou školu. Pana Ctirada jsme oslovili pomocí e-mailu, jehož prostřednictvím jsme nejprve sdělili záměr výzkumu a nastínili průběh případného rozhovoru. Pan Ctirad s účastí souhlasil a tak jsme se sešli a rozhovor zrealizovali opět v měsíci dubnu.

Pan Ctirad trval na tom, že setkání proběhne na neutrální půdě, navrhl schůzku v restauraci. Na náměty, že na rozhovor nebudeme mít klid, příliš nereagoval a jiné místo nebral v úvahu. Sešli jsme se tedy na místě, které vybral. Restaurace byla z poloviny obsazena a pro rozhovor nebyla příliš vhodným místem. Pan Ctirad na první pohled vypadal nezaujatě, což se později vyvrátilo. Před zahájením rozhovoru jsme ho stejně jako ostatní respondenty seznámili s pravidly výzkumu a potvrdili si souhlas s nahráváním.

Do rozhovoru se ze začátku příliš neangažoval a jeho odpovědi byly spíše strohé. Později, až jsme získali jeho důvěru, se situace zlepšila a účastník se více otevřel. Rozhovor s panem Ctiradem byl jedním z kratších, celkově trval 25 minut. Na závěr jsme uvedli, že je možné, že bude třeba doplnit některé informace a zda se případně můžeme ozvat, nebyl tomu příliš nakloněn, ale nakonec souhlasil.

U pana Ctirada jsme si hned v úvodu setkání všimli jeho roztěkanosti a nezájmu. Nebyl do problematiky angažovaný a působil, že chce mít splněnou povinnost. Sám na začátku sdělil, že si myslí, že výzkum nemá velký smysl, ale protože si to přeje jeho žena a kamarádka, zúčastní se. Navázání přátelského kontaktu bylo velmi obtížné, panovala spíše napjatá atmosféra, které přispívalo i prostředí, které pro rozhovor nebylo vhodné. Po pár minutách však pan Ctirad získal důvěru a začal se více zapojovat, což mělo kladný vliv na výsledek rozhovoru.

Paní Dana

Paní Daně je 23 let a již ve svém mladém věku vychovává se svým druhem jedno dítě. Vystudovala střední zdravotnickou školu, otěhotněla v posledním ročníku. V současné době jsou jejímu synovi 4 roky. S přítelem žije v okrajové části města Brna v rodinném domě rodičů otce jejího dítěte. Jeho rodiče obývají přízemí domu, mladí rodiče s dítětem žijí v prvním patře. Přestože se jedná o jeden dům, je zařízen jako dvě bytové jednotky. Rodiče přítele stále pracují a s rodinou se setkávají každý den. Jejich soužití je bezproblémové a vztahy velmi dobré. Syn u prarodičů tráví čas rád. I s rodiči paní Dany se vidí pravidelně, většinou dvakrát týdně, a to z důvodu, že bydlí také ve městě Brně. Paní Danu známe z dětství, protože byla vhodnou osobou pro výzkum, oslovili jsme ji. Respondentka okamžitě souhlasila a chtěla se na výzkumu podílet. Pozvala nás k sobě domů, což bylo přínosné, Dana byla ve svém prostředí uvolněná a neměla sebemenší problém s odpovídáním na dotazy. Její byt byl příjemný bez rušivých elementů. Sešli jsme se v dopoledních hodinách, kdy byla doma pouze ona, mohli jsme se plně soustředit na rozhovor a nebyli ovlivňováni ostatními členy rodiny.

Ještě před zahájením dotazování jsme maminku znovu požádali o souhlas s nahráváním jejich odpovědí na diktafon, seznámili s principem anonymity, možností kdykoli z výzkumu odstoupit a také tím, že je možné, že se ozveme, abychom doplnili případné chybějící informace. Dana souhlasila a mohli jsme začít.

Respondentčiny odpovědi byly široké a bylo vidět, že má k tématu co říct, což bylo zřejmě ovlivněno společným soužitím s rodiči přítele. Z jejich reakcí i tónu řeči bylo poznat, že jejich vztahy jsou velmi pozitivní a z přítomnosti prarodičů syna v jejich životě má radost. K mezigeneračním aktivitám zaujímala kladný vztah a byla jim i v rámci školky nakloněna, několikrát zopakovala, že to považuje za dobrý nápad.

Náš rozhovor byl na přátelské úrovni, příčinou byla naše dřívější známost. Dana byla otevřená, přátelská, plně nakloněna setkávání dětí a seniorů. Nebyly na ní znát žádné negativní postoje. Celkový rozsah rozhovoru byl 30 minut. Dana nám sama navrhla, ať ji v případě potřeby kontaktujeme.

Paní Eva

Paní Eva má 33 let, vystudovala vysokou školu v oboru stavebnictví. Pracuje jako stavbyvedoucí v soukromé firmě. S otcem svých dětí nebyli sezdaní a v současné době s ním již nežije, i přestože se rozešli, mají spolu dle jejích slov dobrý vztah. Děti s ním tráví každý druhý víkend a stýkají se i v běžných dnech, dle časových možností. Eva s dětmi žije v centru města Brna v bytě na sídlišti. Starší z dětí navštěvuje první třídu základní školy, mladšímu jsou téměř 4 roky a dochází do mateřské školy. S prarodiči ze strany matky se děti stýkají často, bydlí na stejném sídlišti, tudíž není problém, aby je viděli každý den. S rodiči bývalého přítele paní Evy se děti stýkají většinou každých čtrnáct dní, protože s nimi žije v domě. Děti se na prarodiče matky i otce vždy těší. S paní Evou se známe asi dva roky, seznámili jsme se při pracovní příležitosti a občas se setkáváme. Když jsme ji oslovili ohledně podílení se na rozhovoru, neměla žádné námítky. Dokonce uvedla, že se nedávno zúčastnila jiného výzkumu, který ji zaujal a je ráda za další možnost.

Rozhovor s paní Evou se odehrával v jejím pracovním prostředí v rámci přestávky na oběd. Byli jsme tedy časově omezeni, což ovlivnilo celkovou atmosféru rozhovoru. Z Evy bylo cítit mírné napětí a také sledovala čas. Nicméně čas, který jsme měli, nám vystačil. Eva nás zavedla do své kanceláře, kterou sdílí s kolegyní. Ta v době naší schůzky nebyla přítomna, takže jsme nebyli rušeni. Kancelář byla strohá, nebylo v ní nic neobvyklého. Eva měla nad stolem nástěnku, na které měla fotografie své rodiny z různých rodinných setkání, z čehož jsme usoudili, že mají hezký vztah.

Na počátku jsme Evě sdělili, jak budeme postupovat, co výzkum obnáší a co pro ni účast na něm znamená. Stejně jako předchozí respondenti, ani Evě nevadil diktafon a s nahráváním souhlasila.

Celkový dojem z Evy byl dobrý, její odpovědi byly ucelené, chovala se mile a byla z ní cítit vřelost. Jak jsme již uvedli, jediným problémem byla časová omezenost, a to i přes to, že jsme všechen čas nevyčerpali. Na rozhovor jsme měli prostor hodinu, využili jsme 35 minut. Po ukončení schůzky se do kanceláře vrátila kolegyně, ale v průběhu rozhovoru jsme nebyli rušeni žádnými lidmi.

Pan Filip

Pan Filip má 29 let a žije se svou dlouholetou přítelkyní v městě Brně v rodinném domě. Má 4 letou dceru, která chodí do mateřské školy, s přítelkyní čekají druhé dítě, které se má narodit začátkem června. Oba dva pocházejí z Brna, a přestože nežijí ve společné domácnosti se svými rodiči, setkávají se s nimi minimálně dvakrát týdně, většinou je to však častěji. Pan Filip vystudoval střední odbornou školu elektrotechnickou a v současné době pracuje jako elektrikář na živnostenský list.

Pana Filipa jsme znali z dřívější doby, oslovili jsme ho ve věci účasti na výzkumu a on okamžitě souhlasil. Po prvotním nastínění, o čem výzkum pojednává, jsme se domluvili na schůzce, v rámci které provedeme rozhovor.

Termín schůzky jsme si domluvili na duben a sešli jsme se u pana Filipa doma. Zavedl nás do obývacího pokoje, který byl upravený a vybavený především pro potřeby malé dcerky. Přítelkyně pana Filipa nebyla v čase rozhovoru přítomna. V místnosti s námi byla jeho dcera, která si většinu času sama hrála a do našeho setkání nezasahovala, pouze občas na tatínka zavolala, aby mu ukázala výsledek své hry. Při naší schůzce nepůsobila vůbec rušivě.

Filipovi jsme vysvětlili, jak bude probíhat naše spolupráce, co pro něj znamená účast na rozhovoru a jakým způsobem proběhne zaznamenávání jeho odpovědí.

Pan Filip byl velmi vstřícný a ochotný. Na rozhovor se plně soustředil a bylo na něm poznat, že chce podat co nejvíce reálné odpovědi, které budou pro výzkum prospěšné. Náš dlouhodobý kamarádský vztah jistě ovlivnil jeho postoj, atmosféra byla velmi uvolněná a kamarádská. Respondent projevil zájem o výsledky výzkumu a bez vyzvání nabídl, že se můžeme kdykoli dle potřeby ozvat.

Celková délka rozhovoru s panem Filipem byla 25 minut.

Paní Gita

Paní Gitě je 30 let a je matkou dvou dětí, které má se svým manželem. Dětem jsou 3 a 7 let. Mladší z nich navštěvuje mateřskou školu v místě bydliště. Gita vystudovala vysokou školu se zaměřením na sociální práci. Momentálně pracuje jako sociální pracovník v zařízení, které se zabývá pomocí lidem s psychickými poruchami. Rodina žije ve vesnici, která se nachází v blízkosti města Brna, a to asi 10 kilometrů od něj. Obývají rodinný dům společně s Gitinými rodiči. Mladá rodina má pro své účely pouze dva pokoje, ostatní prostory mají společné i s Gitinými rodiči. Jejich soužití je náročné, často dochází ke konfliktům. Prarodiče dětí mají odlišný názor na výchovu a styl života mladé rodiny.

Gita je z okruhu našich známých, proto jsme ji oslovili nejprve prostřednictvím telefonu a poté, co předběžně souhlasila, jsme jí poskytli prvotní informace týkající se výzkumu e-mailem. Když se Gita zorientovala v problematice, kontaktovala nás a dohodli jsme se na schůzce, v rámci které provedeme rozhovor. Z důvodu, že u Gity doma není příliš prostoru ani klidu, který bychom potřebovali, dohodli jsme se na schůzce v její oblíbené cukrárně. Prostředí bylo klidné, nebylo v ní příliš hostů. Na respondentce bylo vidět, že se jí zde líbí, obsluha ji znala jménem.

Při zahájení schůzky jsme si opět stanovili pravidla, Gitě jsme vysvětlili základní principy jako je anonymita, možnost odstoupení, využití jejích odpovědí pouze pro účely diplomové práce. Dohodli jsme se na užívání diktafonu. Respondentka se vším bez zaváhání souhlasila.

Její obor studia je velmi blízký sociální pedagogice a zřejmě i proto měla k realizovanému výzkumu pozitivní přístup. Gita byla veselá a s nadšením odpovídala na kladené dotazy. U některých otázek se rozpovídala a řekla nám hodně informací i nad rámec očekávaného. V průběhu rozhovoru jsme byli dvakrát vyrušeni telefonátem. Návrat k tématu byl poté složitější, nicméně na výsledek to nemělo vliv.

Celý rozhovor trval půl hodiny a Gita nám během něj sdělila vše potřebné. Stejně jako ostatní respondenty, i ji jsme upozornili, že je možné, že bude potřeba k rozhovoru doplnit některé údaje. S tím Gita neměla problém a souhlasila s případnou další schůzkou.

Pan Hynek

Pan Hynek žije se svou manželkou na venkově, v malé vesnici v okolí Brna. Mají spolu tři děti, dvě starší chodí do základní školy, nejmladší z dětí začalo v letošním školním roce navštěvovat mateřskou školu. Celá rodina bydlí v rodinném domě společně s rodiči Hynka. Dům je prostorný, nacházejí se v něm dvě bytové jednotky, takže rodiny žijí nezávisle na sobě. Panu Hynkovi je 37 let a je vyučeným číšníkem. V současné době je nezaměstnaný a hledá si práci mimo svůj obor vzdělání.

Na pana Hynka jsme dostali kontakt od blízké známé. Kontaktovali jsme ho e-mailem, ve kterém jsme požádali účast na výzkumu. Touto formou jsme poskytli základní informace o cíli a průběhu výzkumu. Po výměně několika zpráv jsme se dohodli na schůzce, abychom provedli rozhovor. S panem Hynkem jsme se sešli na neutrální půdě, v jedné malé brněnské kavárně. I přes to, že v ní bylo hodně lidí, poskytovalo prostředí soukromí. Kavárna byla zařízena tak, aby hosté u stolů nebyli rušeni jinými návštěvníky.

První dojem z respondenta jsme měli dobrý. Při seznámení jsme si podali ruce a pan Hynek hned začal vtipkovat. Z jeho přístupu jsme měli dojem, že je společenský a otevřený k ostatním lidem. Takto působil i v průběhu celého rozhovoru.

Naše setkání trvalo 40 minut. Respondenta jsme znovu seznámili s podmínkami výzkumu a spolupráce. Zopakovali jsme základní principy jako je anonymita, použití výsledků pouze pro účely diplomové práce a možnost kdykoliv účast ukončit.

S otázkami neměl žádný problém, jeho odpovědi nebyly strohé, naopak byl velmi upovídaný a vzhledem k tomu, že je součástí vícegeneračního soužití, měl k tématu co říct.

Na konci schůzky jsme se utvrdili, že jestliže to bude nutné, můžeme pana Hynka znovu oslovit, abychom doplnili případné chybějící údaje nutné pro výzkum.

6.3 Vstup do terénu

Jak napovídá již samotný název práce, cílovou skupinou výzkumu byli respondenti z řad rodičů dětí docházejících do mateřské školy. Ve svém okolí jsme měli několik osob, které splňovaly tuto základní podmínku pro účast na něm a znali jsme je osobně z předchozí doby. Abychom dosáhli vyššího počtu respondentů, při již zrealizovaných rozhovorech jsme se dotazovali, zda mají rodiče kontakt na další osobu, která by byla ochotna se účastnit také. Pro tyto účely jsme jim poskytli dokument, který obsahoval základní informace o výzkumu, kontaktní údaje a postup, jak je možné se do výzkumu zapojit.

Prvotní oslovení proběhlo ve většině případů formou e-mailu, jednu respondentku jsme prvotně zkontaktovali telefonicky, poté doplnili informace taktéž prostřednictvím e-mailu. Základní informace pro účastníky zahrnovaly údaje o samotném výzkumu a jeho cíli. Dále jsme je seznámili s principem anonymity a možností svou účast zrušit nebo vzít zpět. Respondenty jsme také seznámili s tím, že k nahrávání jejich výpovědí budeme využívat diktafon a sdělili jim, že poté je budeme doslovně přepisovat, abychom mohli vyhodnotit výsledky. Taktéž se dozvěděli o informovaném souhlasu.

Rozhovory jsme realizovali na místech, která vybrali sami účastníci. Přístup jsme zvolili z toho důvodu, aby se respondenti cítili dobře a byli v prostředí uvolnění. V případě, že bychom prostředí nezvolili vhodně s ohledem na respondenty, nemuseli by se nám otevřít nebo vůbec spolupracovat na výzkumu. Ve většině případů nás osoby pozvaly do své domácnosti nebo kanceláře, v jiných případech jsme navštívili jejich oblíbený podnik. Jednalo se o kavárnu, cukrárnu a restauraci. Kromě jednoho případu se jednalo vždy o klidné prostředí, ve které jsme v naší práci nebyli rušeni, výpovědi byly přirozené. Pouze v jednom případě hodnotíme místo jako nevhodné, a to v případě restaurace plné ostatních hostů, ve které byl velký hluk, bylo obtížné se soustředit.

S účastníky byla domluva na společné schůzce rychlá. Stačilo vyměnit si několik e-mailů a zvolit místo pro uskutečnění rozhovorů. Časově jsme se přizpůsobovali respondentům, některé rozhovory jsme realizovali v dopoledních, jiné v odpoledních hodinách v závislosti na požadavcích. Se všemi účastníky jsme hovořili v měsíci dubnu. Trvání rozhovorů bylo různé, od 25 minut do 45 minut. Ve většině případů jsme nebyli rušeni jinými osobami, pouze u dvou účastníků nám do rozhovoru vstoupil nějaký rušivý element. Situace narušila soustředění, nicméně nehodnotíme to jako závažné narušení atmosféry.

Délka rozhovoru závisela jak na již zmiňovaném prostředí, tak i na osobním rozložení účastníků a jejich přístupu k výzkumu. Ovlivněna byla také naším porozuměním a sympatiemi k respondentovi. Důležitá byla také schopnost reagovat na jejich odpovědi a vhodně zvolit případnou doplňující otázku, která by nám rozkryla některé nejasné informace.

Rozhovory jsme v průběhu nahrávali na diktafon, poté doslovně přepsali, aby byly autentické. Použití nebylo rušivé a souhlasili s ním všichni účastníci výzkumu. V rámci zachování anonymity jsme jejich jména pozměnili, aby nebyla možnost odhalit jejich identitu, čímž bychom porušili princip anonymity, který jsme účastníkům při vstupu do výzkumu přislíbili.

6.4 Výzkumné metody a analýza dat

Práci jsme realizovali v rámci kvalitativního výzkumu, ten je zaměřen především na podrobný popis a vysvětlování procesů a jevů.¹¹⁹ „Většinou probíhá v přirozených podmínkách.“¹²⁰ Prostřednictvím kvalitativního výzkumu máme možnost zkoumat skutečnosti do hloubky a zanalyzovat prostředí. Je podrobný a výzkumník si zhotovuje záznam. Zápis z průběhu výzkumu pořizuje co nejdříve po jeho uskutečnění.¹²¹

Ve výzkumu jsme využili metodu rozhovoru. Během výzkumu jsme si dělali poznámky o prostředí i účastnících.¹²² Vždy po absolvování rozhovoru s respondentem jsme v co nejkratším časovém odstupu uskutečnili přepis odpovědí. Bližší informace k dané metodě jsme popsali v kapitole 6.1.3. Výzkumná metoda.

Tento typ výzkumu není určen k zobecnění, je platný pro daný případ.¹²³ Není potřeba velký počet účastníků, protože se zabývá jednotlivými případy.¹²⁴

K analýze dat jsme využívali některé prvky zakotvené teorie, zejména otevřené kódování. Jedná se o metodu, „*kteřá používá systematický soubor postupů k tvorbě induktivně*

¹¹⁹ ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada).

¹²⁰ ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada), s. 133.

¹²¹ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008.

¹²² GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008.

¹²³ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008.

¹²⁴ ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014.

odvozené zakotvené teorie o nějakém jevu. Výsledkem je spíše teoretické vyjádření zkoumané reality.¹²⁵ U této metody „začínáme zkoumanou oblastí a necháváme, ať se vynoří to, co je v této oblasti významné.“¹²⁶ Zakotvená teorie je „vytvořena a prozatímne ověřena prostřednictvím systematického shromažďování údajů o zkoumaném jevu a analýzy těchto údajů.“¹²⁷

K vyhodnocování získaných údajů jsme využili otevřené kódování. V rámci zakotvené teorie „kódováním rozumíme operace, pomocí nichž jsou zjištěné údaje analyzovány, konceptualizovány a opět skládány novým způsobem (...).“¹²⁸

Otevřené kódování je jednou z fází kdy jsou „významové jednotky složeny z pojmů, které označují jednotlivé události.“¹²⁹

Postupovali jsme tak, že v jednotlivých rozhovorech jsme prvotně označili samostatné řádky čísky a poté dané výroky kódem, ty jsme rozlišili i graficky. V počítači jsme je rozdělili do kategorií, tak aby spolu souvisely a navazovaly na sebe. V průběhu jsme si dělali poznámky, aktualizovali a přepracovávali kategorie do nových souvislostí.

6.5 Etické aspekty a limity výzkumu

„Prakticky v rámci každého výzkumu je třeba řešit určité etické otázky.“¹³⁰ I když téma práce není nijak zvlášť citlivé, museli jsme dodržovat určité aspekty výzkumu. Především použít informovaný souhlas pro účastníky.

Informovaným souhlasem účastníci výzkumu stvrzují, že byli seznámeni s podmínkami výzkumu (anonymita, využití dat, atp.), možnými riziky a jsou s nimi ztotožnění. Zároveň

¹²⁵ GULOVÁ, Lenka a Radim ŠÍP, ed. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada), s. 46.

¹²⁶ Strauss, A. & Corbinová, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, s. 14.

¹²⁷ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada), s. 226.

¹²⁸ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada), s. 228.

¹²⁹ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada), s. 228.

¹³⁰ ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, s. 43.

jeho prostřednictvím stvrzují svou účast na výzkumu. Dokument je ve výzkumu důležitý a nelze jej vynechat.¹³¹

Důvěra účastníků ve výzkumníka je důležitou součástí výzkumu. Jejím získáním účastníky motivujeme k tomu, aby nám sdělili platné a spolehlivé údaje. V případě, že by respondent výzkumníkovi nedůvěřoval, nemusí výzkum odrážet skutečnost.¹³²

V našem výzkumu jsme se snažili důvěru účastníků získat hned ze začátku kontaktu, a to prostřednictvím e-mailu, ve kterém jsme uvedli základní informace o výzkumu, jeho cíl, informace o nakládání s údaji a také způsob zachování anonymity účastníků. Důležitá byla také informace, že účast na výzkumu je dobrovolná.

S účastníky, které jsme znali již dříve, nebyl velký problém v navázání vztahu v průběhu výzkumu. U dvou respondentů, na které jsme dostali kontakt a byli pro nás neznámí, bylo budování přátelské atmosféry složitější, nikoliv však nemožné. V některých případech jsme si však vědomi, že výpovědi mohou být ovlivněny jak prostředím, tak i osobou výzkumníka.

U kvalitativního výzkumu je limitující zejména jeho časová náročnost, nízký počet účastníků, díky čemuž se nedají jeho výsledky zevšeobecnit.¹³³

Dalším limitem je subjektivní postoj výzkumníka, který zaujímá k účastníkům a vyhodnocování získaných dat.¹³⁴

6.6 Výsledky rozhovorů s respondenty

V rámci výzkumu realizovaného v souvislosti s diplomovou prací byly uskutečněny rozhovory s osmi účastníky. Jednalo se o pět žen a tři muže, kteří mají dítě v předškolním věku, jež navštěvuje mateřskou školu.

V následujících podkapitolách jsou shrnuty odpovědi jednotlivých respondentů na otázky, které se týkaly mezigeneračních aktivit dětí v předškolním věku a seniorů z domovů pro

¹³¹ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada).

¹³² MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada).

¹³³ Pelikán, J. (2007). *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum.

¹³⁴ ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014.

seniory. Jednotlivé kapitoly jsou nazvány dle vzniklých kategorií, pod které jsme přiřazovali kódy. Celkem bylo vytvořeno pět kategorií: **Výchova ke stáří, Vnímání stáří v místním kontextu, Kontakt s prarodiči, Formy mezigeneračních aktivit, Význam kontaktů dětí a seniorů.**

Pro analýzu dat jsme využili otevřené kódování. Každému respondentovi byl přiřazen kód dle počátečního písmena anonymizovaného jména, po přepsání rozhovorů jsme označili řádky čísly. Každému kódu náleželo písmeno „K“. Jestliže pro nás byla významná odpověď paní Anny, nacházející se v řádku č. 1, v souvislosti s kódem K1, vznikl kód A1K1.

6.6.1 Výchova ke stáří

Do této kategorie můžeme zahrnout stanoviska, která rodiče zaujímají vůči stáří a seniorům. Jsou to postoje, které předávají svým dětem ve výchově a odráží se na chování dětí k seniorům. V rámci rozhovorů se tato kategorie odpovědí vyskytovala často. Rodiče zaujímali ve skrze kladný postoj a uváděli, že se snaží dětem předat takové informace o stáří, aby měli kladný vliv na vývoj postojů dítěte. V kategorii jsme si určili tyto kódy: **úctu a respekt ke stáří, pravidla slušného chování, uvědomění si nevyhnutelnosti stárnutí.**

Anna uvádí, že se snaží děti vést k tomu, aby si vážily výsledků práce starých lidí, ať už práce, kterou vykonali dříve, nebo nyní. Učí je, že stáří neznámá nutně neschopnost, ale že senioři mají zkušenosti z dřívější doby. Zastává názor, že v dnešní době si lidé seniorů váží málo a výchovou svých dětí se to snaží změnit.

Dana má podobný názor. Syn je veden k úctě ke stáří a považuje za důležité, aby děti věděly, že mají starým lidem pomáhat.

Blanka uvádí že *„bychom si měli více vážit jeden druhého a práce, kterou druhý vykonal, protože každý jednou zestárneme“*.

I ve výpovědích ostatních se dozvídáme o způsobu výchovy dětí, který směřuje k úctě ke stáří. *„Děti se mě často ptají, jestli budu stará, tak jim vysvětluju, jak se věci mají. A taky aby se k nim (pozn. k seniorům) chovali hezky.“* (Eva)

Gita považuje respekt k seniorům za důležitý, s dětmi se často baví o potřebě úcty a pomoci ke starším osobám.

„Děckám říkáme, aby se k důchodcům chovaly hezky, a když je potřeba, pomohli jim. A taky třeba aby v autobuse je pustily sednout a tak. Prostě takový ty základní slušnosti a úcta ke stáří, že jo. Však my taky budeme staří, tak ať máme připravenou půdu.“ (Hynek)

Filip uvádí, že vychovávají dceru tak, aby *„pozdravila starší lidi, chovala se slušně, nesmála se třeba, že je někdo starej dědek nebo babka (...).“*

Ze získaných výpovědí je vidět, že dnešní rodiče se zabývají výchovou ke stáří, jsou si vědomi, že staří lidé jsou součástí společnosti a snaží se děti vést k tomu, aby měli kladný přístup k seniorům. Z odpovědí vyplývá, že pro rodiče je důležité, aby děti chovali úctu a respekt ke stáří, chovali se k seniorům slušně a byly si vědomi, že stáří potká každého člověka.

6.6.2 Vnímání stáří v místním kontextu

Mezi respondenty byly osoby, žijící jak ve městě, tak na venkově. Rodiče často viděli rozdíl ve vnímání seniorů a stáří v závislosti na místě, ve kterém děti žijí. Účastníci se shodují na názoru, že na venkově mají děti větší možnost setkání se seniory než ve městě, kde je větší anonymita lidí.

„U nás na vesnici je to trošku jiné než ve městě. Tady se vlastně skoro všichni známe. (...) Ve městě je větší anonymita a taky více starých lidí, kteří jsou zapšklí nebo zlí. Když jim chce někdo pomoci, tak spíše reagují negativně, jelikož si myslí, že je chce někdo okrást a podobně.“ (Anna)

Všeobecně si oslovení respondenti myslí, že se ve městě budují kontakty obtížněji. Jeden z respondentů si myslí, že problémem může být i nařčení z nevhodného a nepřijatelného chování ze strany seniora.

Hynek zmiňuje, že na vesnici jsou děti zvyklé na kontakt se staršími lidmi, myslí si, že když děti bydlí ve městě v panelovém domě, do styku se seniory se nedostanou. Uvádí i důvod, že dospělý člověk ve městě příliš často dítě neosloví a to z důvodu, že *„ve městě je to divný. Hned je na tom něco špatného, považují ho hned za úchyláka“*.

Blanka zmiňuje, že navázání vztahu s cizími seniory ve městě je složitější, než na vesnici, důvodem podle ní je, že děti s nimi nepřijdou tak často do styku. Uvádí, že děti se se seniory mají možnost setkat pouze v nemocnici, či v obchodě.

Gita zastává obdobné stanovisko. Myslí si, že její život na vesnici je důvodem, proč chová ke stáří větší respekt, než lidé ve městě.

Evina představa je následující: „*Ve městě se s cizími lidmi (pozn. seniory) setkají tak akorát v obchodě nebo v MHDěčku a moc si spolu nepovídají, jen pozdraví. To na venkově je to jiné. (...) Tam k sobě mají všichni blíž. Sejdou se na nějaké společné akci nebo jen tak venku, když se lidi procházejí nebo posedávají před domem.*“

Z rozhovorů s rodiči vyplynulo, že vnímají velké rozdíly mezi venkovem a městem z pohledu setkávání se se seniory. To, jestli respondenti žijí na vesnici či ve městě nemělo vliv na jejich názory. Účastníci z obou prostředí se shodovali na tom, že ve městě děti nemají příliš možností navázat bližší kontakt se seniorem. Naopak venkovské prostředí poskytuje prostor pro komunikaci dětí i seniorů, a to i v rámci každodenního života.

6.6.3 Kontakt s prarodiči

Zkušenosti s mezigeneračními aktivitami zmiňoval každý z rodičů. Jednalo se buď o aktivity v rámci rodiny, především v kontextu neformálního setkávání s prarodiči, kdy se babičky a dědečkové starají o vnoučata, hrají s nimi hry nebo s nimi chodí ven, kde spolu podnikají různé aktivity.

„*Díky malé s nimi (pozn. s prarodiči) teď trávíme určitě víc času než dřív (...), jsou schopní občas vypomoct s hlídáním*“ (Filip).

Někteří rodiče využívají prarodiče dětí k jejich hlídání i přes prázdniny. „*Děcka přijedou na prázdniny k babičce, pomáhají jí na zahradě, nebo spolu hrají „Člověče, nezlob se“, jdou na procházku a tak.*“ (Blanka)

Eva sdělila, že děti mají s jejími rodiči velmi kladný vztah: „*Často mi je pohlídají a někdy se dětem ani nechce domů*“.

I přes to, že Blančiny děti mají prarodiče daleko, snaží se, aby se viděli alespoň jednou za měsíc a přes prázdniny tam děti trávili více času.

Rodiče se snaží, aby děti byly s babičkami a dědečky v kontaktu. A navštěvovali se v rámci možností. Většina z respondentů uváděla, že vnoučata a prarodiče mají kladný vztah a jsou rádi, že jim občas s hlídáním pomohou. „*(...) s holkou se vidají často, někdy je jí všude plno, tak su rád, že je chvílu klid. Holka lítá po zahradě, babka tam má houpačku, malá furt něco mele.*“ (Ctirad)

Gitiny děti se setkávají s prarodiči pravidelně, nemají to k sobě daleko a kontakty udržují na pravidelné bázi.

„Moje děti k našim chodí každý den. (...) S rodiči od bývalého přítele se vidají každých čtrnáct dní. Mají s nimi krásný vztah.“ (Eva)

Dana vidí společné soužití jako prospěšné pro děti i prarodiče, jako hlavní důvod uvádí, že se od sebe mají obě skupiny vzájemně co učit, ať už mluvíme o nějakých dovednostech nebo vlastnostech, jako je například trpělivost.

Hynkovi děti se k prarodičům (pozn. od Hynkovi manželky) vždy těší *„dostanou nějakou dobrotu a pořád otravujou, aby si s nima hráli nebo něco“*, vidají se s nimi každý den, protože spolu bydlí v jednom domě.

Rodiče jsou si vědomi, že od prarodičů děti získají jiný pohled na svět a poznají názory starších lidí na život a také zmiňují prospěšnost přítomnosti dětí v životě seniorů.

„(...) je dobře, že má holka babky a dědu, zažije zas jináčí názory než doma. (...) Babky jsou rády, že se mají o koho postarat, mají zase jiný věci na starosti. Děda je taky rád, jinak by furt seděl v křesle doma. Takhle se aspoň trochu hýbe.“ (Ctirad)

Hynek nám sdělil, že v jejich rodině jsou prarodiče rádi, že je děti poslouchají a mají si s kým povídat.

Anna do budoucna plánuje, že kontakt jejich dětí s prarodiči se zintenzivní. Nyní probíhá dvakrát týdně, protože je respondentka na rodičovské dovolené. Poté počítá s větším zapojením babiček a dědečků do chodu rodiny. Využije například možnost, vyzvedávání dětí ze školky a zde vidí prostor pro společnou účast na mezigeneračních aktivitách.

Respondenti si pochvalují přítomnost prarodičů v životě dětí. Jsou jim nápomocni ve výchově a rádi s dětmi tráví čas, což platí i opačně.

6.6.4 Formy mezigeneračních aktivit

V rámci výzkumu jsme také zjišťovali, jaké mají rodiče povědomí o mezigeneračních aktivitách a co si pod nimi představují. Kategorii jsme vytvořili v souvislosti s SVO1: **Jaké povědomí mají rodiče o mezigeneračních aktivitách mezi dětmi a seniory?** A také SVO2: **Jaký názor mají rodiče na pravidelná setkávání dětí a seniorů v rámci MŠ?**

Filip si mezigenerační aktivity představuje jako „(...) *trávení společného času, čtení pohádek, vycházky, výlety, nebo nějakou hru si zahrají.*“

Rodiče často uvádějí svou představu mezigeneračních aktivit jako ruční práce. „*Zařadila bych sem rukodělné činnosti, keramiku, malování, pletení, háčkování, pedig, malbu (...)*“ (Gita).

Dalším typem jsou aktivity jako tanec, zpěv, procházky. Na těch se shoduje většina rodičů. Hynek zastává názor, že by se děti mohli od seniorů učit tradicím: „*co se dělalo na hodech a pečení nějaký a třeba malování vajíček.*“

Blanka uvádí, že by seniori mohli dětem vyprávět příběhy ze svého mládí.

Aktivity bychom mohli v souvislosti s naším výzkumem rozdělit do několika kategorií – **v závislosti na prostředí** – venkovní a vnitřní,

v závislosti na osobě seniora – s prarodičem, s jiným seniorem,

v závislosti na realizátorovi aktivit – zabezpečené rodinou, zabezpečené nějakou institucí (MŠ, neziskové organizace, atp.).

Také můžeme aktivity **rozlišit dle směru** aktivity směřující od seniora k dítěti „*Starší lidé by mohli dětem číst něco, nebo by mohli něco pro ty starší namalovat (...)*“ (Filip), nebo naopak od dítěte k seniorovi „*dětské pomáhání, že si vezme tatrovku a jde pomoci na zahradu odvážet posekanou trávu.*“ (Anna)

Formy aktivit se mohou prolínat - například když jde dítě s babičkou do divadla – venkovní, s prarodičem, rodinná, od seniora k dítěti.

Anna a Eva jako jediné z oslovených respondentů mají zkušenosti s mezigeneračními aktivitami, které realizovala mateřská škola. „*U nás propojení školky a domova pro seniory funguje. Ti nejmenší třeba zpívali v domově pod stromečkem koledy. Ti starší už i něco vyráběli a pak to dědečkům a babičkám dávali jako dáreček.*“ (Anna). Paní Eva uvedla, že by pravidelná setkávání uvítala, stejně jako Anna má zkušenosti pouze s tím, že děti z MŠ byly zpívat v domově pro seniory.

Gita zmiňuje, že její dítě se účastní aktivit se seniory v rámci školy i knihovny, které je zabezpečují.

Ostatní z účastníků zkušenosti nemají, avšak někteří považují spolupráci dětí z mateřské školy a seniorů z domovů pro seniory za dobrý nápad, nebo mají neutrální postoj. „*V naší*

školce takové setkání neprobíhá, nemám s tím žádnou zkušenost, ale nevadilo by mi to.“ (Filip), Blanka uvádí, že si není svým postojem jistá, zejména z důvodu, že s mezigeneračními aktivitami nemá zkušenosti. Ctírad zaujímá velmi neutrální postoj a sděluje, že s účastí jeho dcery na mezigeneračních aktivitách se seniory nemá problém.

Dana zastává velice kladný názor *„takovéto aktivity velice ráda uvítám“*. Stejně tak Hynek hodnotí mezigenerační aktivity jako dobrý nápad: *„Aspoň se děcka setkají aji s jinýma starýma než jen s prarodičema. Vůbec by mi to nevadilo.“*

I přes to, že většina rodičů se přímo nesetkala s účastí svých dětí na aktivitách společných pro ně i seniory, neobjevil se ve výpovědích žádný negativní názor.

6.6.5 Význam kontaktů dětí a seniorů

V této podkapitole se zaměříme na to, jak účastníci výzkumu vnímají prospěšnost setkávání dětí předškolního věku a seniorů. Jiný význam mají mezigenerační aktivity pro děti, jiný pro seniory. Kategorie navazuje na SVO3: **Jak vnímají rodiče důležitost komunikace mezi generací dětí a seniorů?**

Ctírad vidí význam pro děti v tom, že se od seniorů dozví *„jak to dřív chodilo a že jsou to taky lidi (...)*. Také se odkazuje na to, že se děti naučí trpělivosti. *„Tu mají staří lidi velkou“*. S trpělivostí souhlasí i Eva a současně odkazuje i na to, že *„mohou od seniorů pochytit spoustu informací o tom, jak se dřív žilo, (...) povědomí o minulosti, naučí se nějaké činnosti, které umí už jen babičky. I v oblasti vztahů se mohou ledasčemu naučit.“*

O trpělivosti se vyjádřila i Dana. Vnímá, že by se ji společně s klidem mohli děti od seniorů naučit.

Gita vidí smysl v tom, že senioři dětem předají moudrost a své životní zkušenosti, což by vedlo k upevnění vztahů mezi generacemi.

Filip považuje za důležité to, že spolu obě skupiny stráví společný čas. Není podle něj důležité, aby se nutně musely děti něčemu od seniorů naučit.

Ze strany seniorů vidí rodiče jako pozitivní, že *„budou mít radost, že kolem nich pobíhají děcka. (...) Že se dostanou do jinýho světa. (...) Ty děcka mají plno energie a je jich všude plno. Aspoň by staroušci zapomněli na chvíli na svý problémy.“* (Ctírad).

Eva vidí smysl v tom, že děti by svou přítomností mohly potěšit i seniory, kteří nemají vlastní vnoučata. Senioři uvidí bezprostřednost a radostnost dětí, díky čemuž mohou zapomenout na vlastní neduhy.

V této oblasti se výpovědi Evy a Ctirada shodují. Eva ještě uvádí, že si myslí, že děti jsou zvyklé na své prarodiče a myslí si, že, by neměli problém ani s ostatními seniory.

Dana zastává obdobný názor a to, že „*přítomnost dětí je těší a naplňuje*“, Filip uvádí, že senioři vidí v dětech vděčné posluchače.

Anna vidí přínos pro seniory v tom, že je děti mohou naučit práci s moderními technologiemi. „*Naučit je získávat nové informace prostřednictvím technologií, naučit je komunikovat. (...) Dovedu si představit, že naučí dědu si na počítači objednat nákup až ke dveřím.*“

Z jednotlivých výpovědí je poznat, že účastníci považují vzájemné kontakty za oboustranně přínosné. Z pohledu dětí je to především ze strany získání a utříbení určitých vlastností či získání povědomí o historii a životě v minulosti. Pro seniory vidí význam v tom, že se odpoutají od svých problémů a stráví smysluplně svůj čas, případně je mohou děti naučit věcem, které v době jejich mládí nebyly.

7 DISKUZE

V praktické části diplomové práce jsme realizovali kvalitativní výzkum, v rámci kterého jsme zkoumali názory rodičů dětí předškolního věku na mezigenerační aktivity, na kterých by se podíleli jak děti z mateřské školy, tak senioři z domovů pro seniory. Jako výzkumnou metodu jsme využili rozhovory, kterých se zúčastnilo celkem osm respondentů. Jejich odpovědi jsme v průběhu nahrávali na diktafon, poté přepsali a analyzovali. Hlavní výzkumná otázka výzkumu byla stanovena takto:

Jaký názor mají rodiče dětí navštěvujících MŠ na společné aktivity dětí a seniorů?

Abychom zjistili potřebné informace, stanovili jsme si specifické otázky, které nám pomáhali odkrývat další skutečnosti, související s mezigeneračními aktivitami. Poté jsme vytvořili polostrukturovaný rozhovor obsahující základní otázky, které jsme pokládali respondentům. V případě nejasných či neúplných odpovědí jsme pokládali otázky doplňující.

V průběhu analýzy výpovědí jsme pomocí otevřeného kódování postupně rozkrývali podobné a související odpovědi u jednotlivých respondentů. Na tomto základě jsme vytvořili kategorie: **Výchova ke stáří, Vnímání stáří v místním kontextu, Kontakt s prarodiči, Formy mezigeneračních aktivit, Význam kontaktů dětí a seniorů.** Některé z kategorií nebyly v prvotním zájmu zkoumání, avšak z důvodu, že se v rozhovorech objevovaly často, považujeme je za důležité pro problematiku mezigeneračních aktivit.

Výchova ke stáří

Rodiče často hovořili o tom, že vedou děti k tomu, aby se k seniorům chovaly slušně, měly k nim úctu a v případě potřeby jim pomáhaly. Také uváděli, že s dětmi mluví o tom, že stáří je přirozenou součástí života každého člověka. O výchově ke stáří a stárnutí jsme se zmiňovali i v teoretické části. Po analýze rozhovorů jsme zjistili, že oslovení rodiče se své potomky snaží informovat o stárnutí a stáří a vštěpují jim základní způsoby, jak se k seniorům chovat.

Vnímání stáří v místním kontextu

Výzkumu se účastnili respondenti jak z města, tak i z venkova. Jejich názory na vliv prostředí se shodovaly bez rozdílu na to, kde žijí. Především v souvislosti s otázkou „Myslíte si, že prostředí, ve kterém žijete, ovlivňuje Váš vztah ke starším lidem?“ zastávali

názor, že ve venkovském prostředí mají lidé k seniorům bližší vztah než ve městě, kde vnímají jistou anonymitu a odtažitost lidí. Také uváděli, že děti se na venkově do kontaktu se starými lidmi dostávají takřka každodenně a mají možnost s nimi hovořit. Naopak městské děti se v běžném životě se seniory setkávají pouze nahodile a nenavazují spolu bližší vztahy. Z analýzy dat vyplynulo, že rodiče vnímají venkovské prostředí jako přístupnější k navazování kontaktů dětí a seniorů na neformální úrovni.

Kontakt s prarodiči

Z výpovědí respondentů jsme se dozvěděli, že hodnotí kladně přítomnost prarodičů v životě dětí. Prarodiče jim jsou nápomocni při hlídání dětí a obě skupiny spolu rády tráví čas. Současně jsou rodiče rádi, že si od svých potomků na chvíli odpočinou a věnuje se jim někdo jiný. Snaží se, aby děti byly se svými babičkami a dědečky v kontaktu a podnikali společné aktivity a činnosti. Žádný z rodičů nezaujímal k přítomnosti prarodičů v životě dětí negativní postoj.

Formy mezigeneračních aktivit

Kategorie navazuje na SVO1: **Jaké povědomí mají rodiče o mezigeneračních aktivitách mezi dětmi a seniory?** A také SVO2: **Jaký názor mají rodiče na pravidelná setkávání dětí a seniorů v rámci MŠ?**

Z výzkumu vyplynulo, že rodiče jsou si vědomi, jaké činnosti zahrnují mezigenerační aktivity pro děti a seniory. Účastníci výzkumu měli základní povědomí o mezigeneračních aktivitách. Většinou do nich zařazovali činnosti jako ruční práce, předčítání knížek, vyprávění příběhů, práce na zahradě, návštěva kulturních akcí. S mezigeneračními aktivitami měli zkušenost všichni rodiče, a to především v rámci rodiny. K realizaci mezigeneračních aktivit v rámci MŠ, se oslovení respondenti stavěli kladně, ve výpovědích se neobjevil žádný negativní názor.

S účastí svých dětí na mezigeneračních aktivitách s jinými seniory, které zajišťovala mateřská škola, měli zkušenost pouze dvě maminky. V obou případech se jednalo o návštěvu dětí v domově pro seniory v období Vánoc – děti zpívaly nebo tvořily pro seniory výrobky.

Ze získaných výpovědí jsme provedli dělení aktivit – **v závislosti na prostředí** (venkovní nebo vnitřní), **v závislosti na osobě seniora** (prarodič nebo jiný senior), **v závislosti na**

realizátorovi aktivit (realizované rodinou nebo institucí), **dle směru aktivity** (od dítěte k seniorovi nebo od seniora směrem k dítěti).

Význam kontaktů dětí a seniorů

V rámci analýzy rozhovorů s rodiči jsme se zaměřili na výpovědi týkající se toho, jak vnímají respondenti setkávání dětí a seniorů a jaký podle nich mají pro jednotlivé skupiny význam, čímž navazujeme na SVO3: **Jak vnímají rodiče důležitost komunikace mezi generací dětí a seniorů?** Rodiče hodnotí kontakty jako oboustranně přínosné, avšak pro děti mají jiný význam, než pro seniory. Prospěch pro děti vidí v tom, že získají informace z minulosti, naučí se být trpělivé a rozvíjejí svůj postoj ke stáří. Senioři podle rodičů mohou od dětí načerpat energii, stráví čas jinak, než jsou zvyklí a mohou se naučit věcem, které ovládají děti, senioři už nikoliv.

Na SVO1, SVO2, SVO3 jsme získali odpovědi v rámci vytvořených kategorií. Pro SVO4: **„Jakou souvislost má forma rodinného soužití s názory na mezigenerační aktivity?“** jsme žádnou kategorii nevytvořili. Důvodem bylo, že ze získaných odpovědí nevyplývaly rozdíly, které souvisely s rodinným soužitím. Názory respondentů byly kladné či neutrální a to jak u účastníků, kteří žijí ve společné domácnosti se starší generací, tak i u těch, kteří bydlí samostatně.

Výzkum, který jsme realizovali v rámci diplomové práce, není možné zobecnit, je platný pouze pro daný vzorek respondentů. Jistě by bylo vhodné realizovat výzkum týkající se mezigeneračních aktivit dětí a seniorů z dalších pohledů, a to především z perspektivy samotných dětí a seniorů. V kontextu všech zúčastněných by mohly vzniknout zajímavé závěry, pokrývající širší oblast daného tématu.

ZÁVĚR

Práce se zabývá pohledem rodičů dětí předškolního věku na společné mezigenerační aktivity jejich dětí se seniory z domova pro seniory.

Diplomová práce je členěna na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické se věnujeme zejména popisu a přiblížení tématu. Je členěna do několika kapitol a podkapitol. V praktické části uvádíme metodologická východiska, způsob výběru účastníků a získávání dat. Důležitou součástí je pak analýza a interpretace získaných údajů.

V návaznosti na SVO1: **„Jaké povědomí mají rodiče o mezigeneračních aktivitách mezi dětmi a seniory?“** vyplynulo, že většina rodičů měla o mezigeneračních aktivitách povědomí. Zařazovali do nich obdobné činnosti, především ruční práce, společné výlety či hraní her. Všichni z nich však uvedli, že v mateřské škole, kterou jejich dítě navštěvuje, se žádná obdobná akce pravidelně neuskutečňuje, i když by ji rodiče uvítali. Z důvodu, že aktivity v současné době mateřské školy realizují zřídka, je zde prostor pro možné navázání spolupráce mateřských škol a domovů pro seniory, aby splnili poptávku po této aktivitě.

SVO2: **„Jaký názor mají rodiče na pravidelná setkávání dětí a seniorů v rámci MŠ?“** Analýzou dat jsme zjistili, že rodiče mají ve skrze pozitivní postoj k účasti dětí na schůzkách se seniory a hodnotí je jako oboustranně přínosné, z důvodu, že děti se naučí především úctě ke stáří a starším občanům a naopak senioři mají možnost načerpat od dětí elán do většinou ne příliš veselého života. Žádný z rodičů neměl větší problém s tím, že by se jejich potomek měl setkávat s cizí osobou, a to v souvislosti s realizací aktivit prostřednictvím mateřské školy, která by vše zastřešovala.

V souvislosti s SVO3: **„Jak vnímají rodiče důležitost komunikace mezi generací dětí a seniorů?“** jsme zjistili, že respondenti považují setkávání dětí a seniorů za přínosné. Pro každou skupinu však z jiného důvodu. Děti mají možnost dozvědět se o minulosti, rozvíjet svou trpělivost a názor na starší osoby. Senioři z přítomnosti dětí načerpají energii, využijí efektivně svůj čas a děti jim mohou pomoci při učení nových dovedností.

SVO4: **„Jakou souvislost má forma rodinného soužití s názory na mezigenerační aktivity?“** po provedení analýzy dat nebyly zjištěny souvislosti mezi formou rodinného soužití a názory na mezigenerační aktivity. Respondenti měli kladné či neutrální názory, a to bez ohledu na formu jejich rodinného soužití.

Vzhledem k charakteru práce není možné výsledky považovat za zobecnitelné, ale platné pouze pro vybraný vzorek účastníků.

Práce je určena především zaměstnancům mateřských škol a domovů pro seniory a mohou ji využít jako podklad pro realizaci mezigeneračních aktivit. Samozřejmě může být přínosná i široké veřejnosti se zájmem o problematiku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní literatura

ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5147-4.

CESARI LUSSO, Vittoria. *Prarodiče, rodiče a vnoučata: o emočních, vztahových a komunikačních úskalích*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0003-1.

ČELEDOVÁ, Libuše, Zdeněk KALVACH a Rostislav ČEVELA. *Úvod do gerontologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3404-3.

ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDOVÁ. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3901-4.

DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4138-3.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008. ISBN 978-80-223-2391-8.

GULOVÁ, Lenka a Radim ŠÍP, ed. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4368-4.

HARTL, P., *Stručný psychologický slovník*, Praha: Portál, 2004

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Sociální gerontologie, aneb, Senioři mezi námi*. Praha: Galén, 2012. ISBN 978-80-7262-900-8.

HAUSER-SCHÖNER, Isabella. *Děti potřebují prarodiče*. Praha: Portál, 1996. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-105-3.

HOLCZEROVÁ, V. a DVOŘÁČKOVÁ D., *Volnočasové aktivity pro seniory*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013.

HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4139-0.

CHLOUPKOVÁ, Soňa. *Jednání se zájemcem o službu sociální péče od A do Z*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4678-4.

- KLEVETOVÁ, Dana. *Motivační prvky při práci se seniory*. 2., přepracované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Sestra (Grada). ISBN 978-80-271-0102-3.
- KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3875-8.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.
- KRAUS, Blahoslav a Petr SÝKORA. *Sociální pedagogika I*. Institut mezioborových studií. Brno, 2009.
- MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových sociálních [sic] zařízeních*. Praha: Grada, 2011. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-3148-3.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0041-3.
- MERTIN, Václav. *Ze zkušeností dětského psychologa*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-764-5.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- MLÝNKOVÁ, Jana. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3872-7.
- MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5029-7.
- MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4550-7.
- MURPHY, A. *Working with Elderly people*. 1. Kibworth Beauchamp Leicester: Matador, 2015. ISBN 978 1784620 523.
- NOVÁKOVÁ, Iva. *Zdravotní nauka: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3709-6.
- PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 2., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1916-3.

POKORNÁ, Andrea. *Komunikace se seniory*. Praha: Grada, 2010. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-3271-8.

PROCHÁZKOVÁ, Zuzana. *Dilemata pracovníků v sociálních službách v domovech pro seniory*. Brno, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií.

PRŮCHA, Jan. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5232-7.

RABUŠICOVÁ, Milada, Karla BRÜCKNEROVÁ, Lenka KAMANOVÁ, Petr NOVOTNÝ, Kateřina PEVNÁ a Zuzana VAŘEJKOVÁ. *Mezigenerační učení: teorie, výzkum, praxe*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8460-5.

RABUŠICOVÁ, Milada, Lenka KAMANOVÁ a Kateřina PEVNÁ. *O mezigeneračním učení*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5750-0.

SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3850-5.

STRAUSS, A. & CORBINOVÁ, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert.

ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2993-0.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Průvodce dětským světem*. Praha: Grada, 2008. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-1907-8.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5446-8.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

ŽUMÁROVÁ, Monika a Beáta BALOGOVÁ. *Mezigeneračné mosty*. Košice: MENTA MEDIA, 2009. ISBN 978-80-89392-08-7.

Legislativní dokumenty:

Vyhláška č. 14/2005 o předškolním vzdělávání, z WWW:
<<http://www.msmt.cz/dokumenty-3/vyhlasiky-ke-skolskemu-zakonu>>

Zákon č. 561/2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), z WWW: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zeneni-ucinnem-od-1-9-2017-do-31-8-2018>

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, z WWW:
https://www.mpsv.cz/files/clanky/31234/Zakon_o_socialnich_sluzbach-stav_k_1._10._2017.pdf>

Internetové zdroje:

Aktivní stáří s Danou Steinovou [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.aktivnistari.eu/57-experimentalni-univerzita-pro-prarodice-a-vnoucata>

Barevná školka Luby [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.klatovskeskolkky.cz/luby/co-nabizime>

Mezi námi mezigeneračně [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://mezi-nami.cz/cs/>

Městská část Brno-střed [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.brno-stred.cz/brno-stred-spousti-unikatni-projekt-senioru-a-deti>

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, z WWW:
< <http://www.msmt.cz/file/45303/>>

Trojlistek [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.trojlistek.com/index.php/2016-07-12-14-24-55/o-sluzbe-trojlistek>

Zpravodaj k 20. výročí poskytování sociálních služeb na Klatovsku [online]. In: Klatovy, 2013, [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.klatovynet.cz/muss/user/neprehlednete%201/zpravodaj.pdf>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika
DPS	Domov pro seniory
HVO	Hlavní výzkumná otázka
MŠ	Mateřská škola
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
SVO	Specifická výzkumná otázka
UK	Univerzita Karlova

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA PI: ROZHOVOR

PŘÍLOHA PII: UKÁZKA KÓDOVÁNÍ

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR

Úvod

Můžete mi prosím říct něco o Vás a Vaší rodině, kde žijete?

Jakým způsobem se bavíte s dítětem o stáří a starších lidech?

Jaké povědomí mají rodiče o mezigeneračních aktivitách mezi dětmi a seniory?

Jak byste charakterizoval/a mezigenerační aktivity mezi dětmi a seniory?

Co byste zařadil/a do oblasti mezigeneračních aktivit dětí a seniorů?

Kde a kým by podle vašeho názoru měly být mezigenerační aktivity realizovány?

Jaký máte názor na mezigenerační aktivity? Myslíte si, že jsou pro dítě důležité?

Jaký názor mají rodiče na pravidelná setkávání dětí a seniorů v rámci MŠ?

Jak se díváte na pravidelná setkávání vašeho dítěte v MŠ se seniory z domova pro seniory?

Jaké aktivity by měli být podle vás realizovány a jak by mohly probíhat?

Jak často by se měly děti se seniory setkávat?

Organizovala mateřská škola, kterou Vaše dítě navštěvuje, nějakou podobnou akci?

Jak vnímají rodiče důležitost komunikace mezi generací dětí a seniorů?

Myslíte si, že přítomnost seniorů v životě dětí má nějaký význam? Můžete mi říct proč?

Jak si myslíte, že by dítě vnímalo přítomnost starších osob?

Myslíte si, že se dítě může od seniorů něco naučit? V jaké oblasti?

V čem by přítomnost dětí mohla být prospěšná pro seniory?

Jakou souvislost má forma rodinného soužití s názory na mezigenerační aktivity?

Myslíte si, že prostředí, ve kterém žijete, ovlivňuje Váš vztah ke starším lidem?

Jak často se dítě setkává se svými prarodiči?

Žijete s některým z nich ve společné domácnosti?

Má Vaše dítě možnost přijít do kontaktu s jiným seniorem, než je prarodič?

Jaký názor na stáří a seniory zastáváte?

Závěr

Je něco, co byste chtěl/a k tématu dodat?

PŘÍLOHA P 2: UKÁZKA KÓDOVÁNÍ

- 1 T: Můžete mi prosím říct něco o Vás a Vaší rodině, kde žijete?
- 2 H: Je mi 37 let a vyučil jsem se jako číšník, tuhle práci jsem dělal dlouho, ale
3 teďkom jsem na pracáku, chtěl bych si najít něco, abych býval večer
4 s děckama. Máme s manželkou tři, tak at' s nima není pořád sama. Dvě už
5 chodí do školy a to nejmladší je teď od září ve školce.
- 6 T: Řekněte mi ještě, kde bydlíte?
- 7 H: Bydlíme na vesnici v domě. Je to kousek od Brna, asi 10 kiláků.
- 8 T: Jakým způsobem se bavíte s dětmi o stáří a starších lidech?
- 9 H: No jak, prostě se bavíme. Říkame jim, aby se k nim chovali hezky a když je
10 potřeba pomohli jim. A taky třeba aby v autobuse je pustili sednout a tak.
11 Prostě takový ty základní slušnosti a úcta ke stáří, že jo. Však my taky budem
12 staří, tak máme připravenou půdu.
- 13 T: Takže mají povědomí o stáří?
- 14 H: To víte, že jo. U nás na vesnici je spousta starejch. Ví jak to chodí a že k nim
15 mají bejt slušní.
- 16 T: Jak byste charakterizoval/a mezigenerační aktivity mezi dětmi a seniory?
- 17 Tak já si představuju, že sou to nějaký společný aktivity, aby spolu prostě
18 trávili čas no.
- 19 T: Co byste zařadil/a do oblasti mezigeneračních aktivit dětí a seniorů?
- 20 H: Nějaký povídání, vytváření věcí z papíru. Co já vím. Však důchodci jsou skoro
21 taky jak děcka, asi by jim to dohromady šlo.
- 22 T: Kde a kým by podle vašeho názoru měly být mezigenerační aktivity
23 realizovány?
- 24 H: Třeba jako v nějakým kroužku. By tam mohli společně chodit. A taky ve
25 školce, že jo. Však děcka tam jsou celej den. A u nás na vesnici je důchodák
26 kousek od školky.
- 27 T: Jaký máte názor na mezigenerační aktivity? Myslíte si, že jsou pro dítě
28 důležité?
- 29 H: Ale jo, aspoň se setkají s tím, co je čeká. Dá jim to něco do života. Teďkom
30 jsou k sobě lidi tak nějak zlí, tak třeba je to naučí té slušnosti ke starším.
- 31 T: Co si myslíte, že může účast přinést?
- 32 H: Tak jak jsem říkal, hlavně to slušný chování. A taky se třeba dozví něco z toho,
33 co se tady dělo.
- 34 T: Jak to myslíte?

- 35 H: No jakože jim ty babičky a dědečci řeknou, co zažili, něco o minulosti.
- 36 T: Jak se díváte na pravidelná setkávání vašeho dítěte v MŠ se seniory z domova
37 pro seniory?
- 38 H: Je to dobrý nápad. Aspoň se děcka setkají aji s jinýma starýma než jen
39 s prarodičema. Vůbec by mi to nevadilo. Však aji důchodci z toho budou mít
40 radost, že kolem nich pobíhají děcka. *přítomnost seniorům*
- 41 T: Jaké aktivity by měli být podle vás realizovány a jak by mohly probíhat?
- 42 H: Myslím si, že třeba nějaký společný rukodělný práce. Třeba háčkování, to by
43 mohli zvládnout jak děcka, tak důchodci. Nebo třeba aby jim staroušci četli ^{od seniorů}
44 pohádky. To by taky šlo. Ale asi nic náročného, hlavně aby to všichni zvládali.
- 45 T: A co třeba společné výlety?
- 46 H: Jo, to by taky šlo. Ale asi né nikam daleko, jen tak po okolí. Mohli by si u toho
47 vykládat.
- 48 T: Jak často by se měly děti se seniory setkávat?
- 49 H: Co já vím, třeba jednou do tejdne. Ale častějč asi né.
- 50 T: Proč né častějč?
- 51 H: Tak aby se zas neměli dost, aby jim to bylo vzácný. Jak je něčeho moc, tak to
52 vomrzí.
- 53 T: Organizovala mateřská škola, kterou Vaše dítě navštěvuje, nějakou podobnou
54 akci?
- 55 H: *řemeslnost x háčkov*
56 Myslím, že né. Jediný co, tak že se byli prarodiče kouknout na besídce. Ale to
57 se asi počítat nedá. To chtěli oni, nebylo to určený přímo pro ně.
- 58 T: Myslíte si, že přítomnost seniorů v životě dětí má nějaký význam? Můžete mi
59 říct proč?
- 60 H: Jasně že jo. Ale to už jsem taky říkal. Prostě se od nich doví, jak to dřív chodilo
61 a že jsou to taky lidi, jen mají něco za sebou a je potřeba se k nim podle toho
62 chovat. Né je hned hodit do jednoho pytle, že už jsou nepotřební a zbavit se
63 jich.
- 63 T: Jak to myslíte?
- 64 H: No jako třeba šoupnout do domova a ať se stará někdo jinej. To přece nejde.
65 Jednou je to rodina. A staříci taky potřebujou kontakt s okolím. Hlavně tí
66 v domově, kdo ví, jak často za nima někdo přijde.
- 67 T: Jak si myslíte, že by dítě vnímalo přítomnost starších osob?

- 68 H: No naše děčka dobře. Tím, že bydlíme s mejma rodičema, jsou na starý lidi
69 zvyklí aji na ty vesnický tetky. *nijto*
- 70 T: Myslíte si, že se dítě může od seniorů něco naučit? V jaké oblasti?
- 71 H: Určitě jo, třeba trpělivost. Tu mají staří lidi velkou. A taky něco z té historie a
72 nějaký věci co už my moc neumíme. *od seniorů*
- 73 T: Co máte na mysli?
- 74 H: Třeba nějaký ruční práce. Pletení a tak. Nebo nějaký tradice. Co se dělalo
75 o hodech a pečení nějaký a třeba malování na vajíčka. To mě teď tak napadlo,
76 když byly ty velikonoce a všude v televizi uklazovali ty malerečky nebo jak se
77 jim to říká.
- 78 T: V čem by přítomnost dětí mohla být prospěšná pro seniory?
- 79 H: Že se dostanou do jinýho světa, však víte jak to myslím. Ty děčka mají plno
80 energie a je jich všude plno. Aspoň by staroušci zapomněli na chvíli na svý
81 problémy. Jako třeba zdravotní nebo že jejich rodina za nima nejde. *prítomnost pro seniory*
- 82 T: Myslíte si, že prostředí, ve kterém žijete, ovlivňuje Váš vztah ke starším lidem?
- 83 H: Myslím. *nijto*
- 84 T: A proč si to myslíte?
- 85 H: Tak třeba ve městě někde v paneláku se asi děčka tolik s důchodcama
86 nesetkají. To u nás ve vesnici pořád. Když děčka lítají venku, tetky vysedávají
87 před domem a hned se s nima chtěou vybavovat. Prostě se u nás všichni znají.
88 To ve městě je to divný, když dospělej osloví děčko. Hned je na tom něco
89 špatnýho, považujou ho hned za úchyláka. *nijto*
- 90 T: Jak často se vaše děti setkávají se svými prarodiči?
- 91 H: S mejma rodičema každej den. S manžeky rodičema tak jednou do týdne.
- 92 T: Jaký s nimi mají vztah?
- 93 H: Myslím, že dobrej. Děčka se na ně vždycky těší. Dostanou nějakou dobrotu a
94 pořád otravujou, aby si s nima hráli nebo něco. *kontakt*
- 95 T: A co na to prarodiče?
- 96 H: Ti jsou rádi, že je někdo poslouchá. Ukážou jim třeba starý fotky a vezmou je
97 na hřiště. To maj naše děčka rádi. *kontakt*
- 98 T: Žijete s některým z nich ve společné domácnosti?
- 99 H: Né, v baráku s náma bydlí rodiče moji. Ale všechno máme rozdělený, jako dva
100 byty. Potkáváme se jen když chceme a nijak si nezavazíme. Děčka se s dědou a
xxxx xxx x